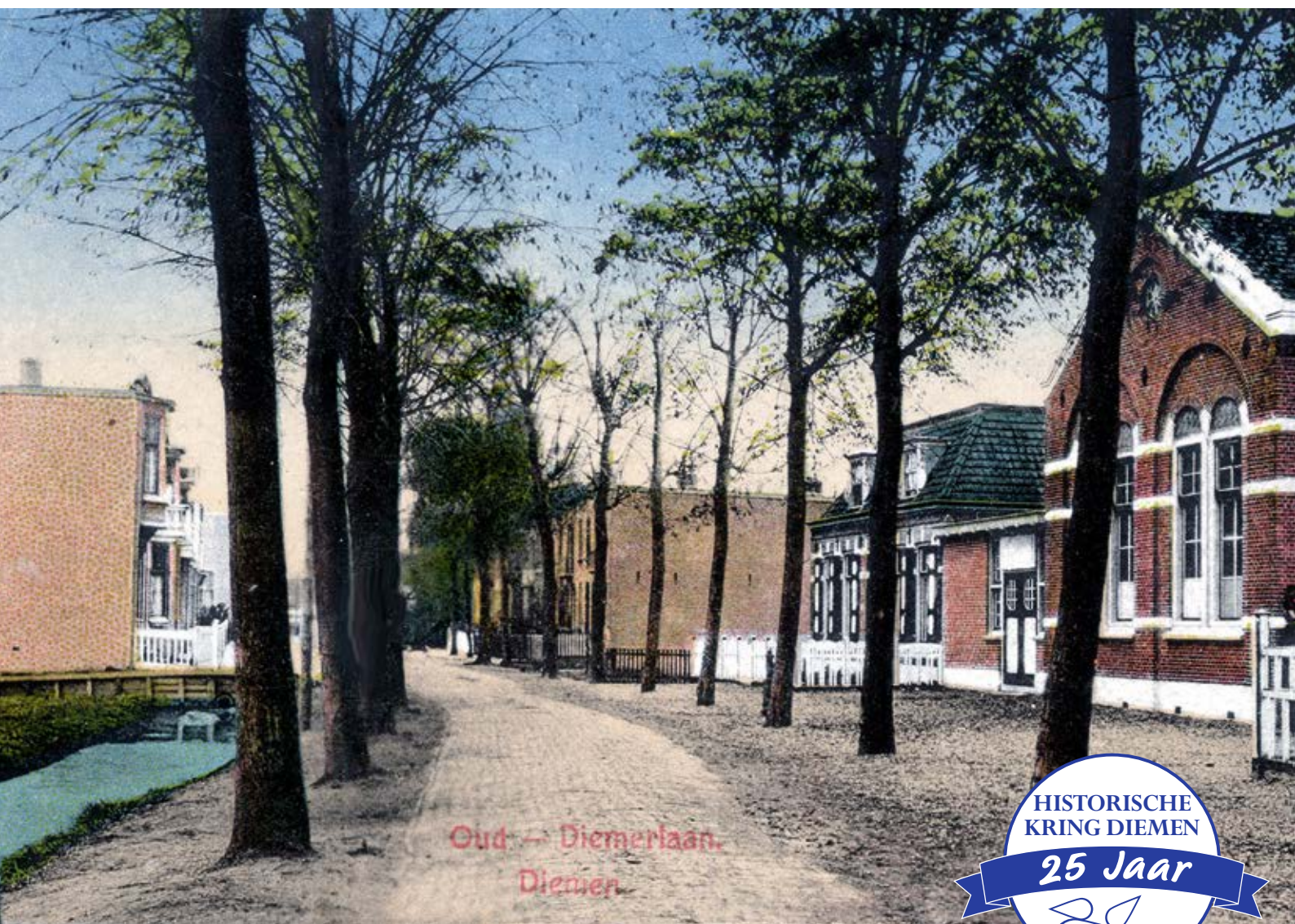

Historische Kring Diemen

Jaargang 26 – Nummer 1-2016

HISTORISCHE
KRING DIEMEN

25 Jaar

OUDDIEMERLAAN: DE HEEREWEG VAN DIEMEN

IN DIT NUMMER:

o.a. HISTORIE VAN DE LAAN, SCHOOL MET DEN BIJBEL, TWEDE WERELDOORLOG,
DE DIEMERBRUG, BOERENLEENBANK, ACTIECOMITÉ CONTRA BURGEMEESTER,
BUITENLUST, GEDENK TE STERVEN EN HEEL VEEL PRACHTIG BEELDMATERIAAL

Flaneren “op z’n zondags” op de Ouddiemerlaan, foto op daglichtpapier circa 1900 (collectie Carel Kaskens).

INHOUD

• Voorwoord, <i>John Cuijpers</i>	1
• Ter inleiding, <i>Ronald van Gelder, Taco ten Dam</i>	2
• De geschiedenis van de Ouddiemerlaan, <i>Wiard Krook</i>	3
• De Diemerbrug; icoon van Diemen, <i>Ellen van Meurs</i>	7
• Duitse versterkingen bij strategische punten, <i>Alfred Bakker</i>	12
• Het statige gebouw aan de Ouddiemerlaan 25, <i>Taco ten Dam</i>	18
• ‘Een ansicht met herinneringen’, <i>Ronald van Gelder</i>	22
• “Ondertekenaars van briefkaarten dragen geen verantwoordelijkheid, raadsleden wel”, <i>Taco ten Dam</i>	25
• Oude advertenties uit de Diemer Courant, <i>John Haen</i>	30
• Fotoreportage: ‘Buitenlust’ begin jaren zeventig ontmanteld, <i>Bert Roest</i>	32
• Fotoreportage: De laatste begrafenis op ‘Gedenk Te Sterven’, <i>Bert Roest</i>	34
• Prikbord	37

Afbeelding voorzijde omslag: Met de hand ingekleurde prentbriefkaart “Oud-Diemerlaan”, uitgave A.H. de Wild, Diemen, 1923 (collectie HKD).

www.historischekringdiemen.nl
www.beeldbankdiemen.nl

opgericht 16 maart 1991

jaargang 26, nummer 1-2016
gratis voor leden

bestuur:

voorzitter: John Cuijpers
secretaris: Peter Texier
penningmeester: Han Saan
bestuursleden: Frans Deckers
Jaap Haag
Noor van Mens
Cora Rijfkogel
Ad Saan

secretariaat: Rietzangerweg 104
1111 VN Diemen
tel. 020 - 695 41 40
j.texier@chello.nl

IBAN: NL95INGB0001525866
Penningmeester HKD
Buitenlust 50
1111 JK Diemen
saan44@zonnet.nl

redactieadres: Anne Frankstraat 13
1112 LL Diemen
t.ten.dam@planet.nl

redactieteam: Alfred Bakker
Taco ten Dam
Ronald van Gelder
Wiard Krook
Ellen van Meurs
Alfons Ruitenbeek

opmaak: Danielle de Graaff

beeldredactie: Wiard Krook

eindredactie: Ronald van Gelder en
Taco ten Dam

druk: Onlineprinters.nl

ISSN 0929-9068

© 2016 Artikelen of delen daaruit mogen niet worden overgenomen zonder toestemming van de auteur(s). Het lidmaatschap van de Historische Kring Diemen bedraagt € 22,50 per jaar. Leden ontvangen de HKD-Nieuwsbrief en minimaal tweemaal per jaar het verenigingsblad Historische Kring Diemen. Men kan lid worden door zich aan te melden bij het secretariaat.

Op 16 maart 1991 richt een groep mensen die zich sterk betrokken voelt bij de geschiedenis van Diemen en zaken als het behoud van Diemense monumenten, een vereniging op die die idealen moet gaan uitdragen en behartigen. Zo ontstaat de *Historische Kring Diemen*. Dat is precies 25 jaar geleden. We zijn die oprichters nog steeds zeer erkentelijk voor hun initiatief van toen. Dat herdenken we gedurende het hele jaar 2016, met als hoogtepunt de viering in najaar 2016 rondom en in de oude verbindingsweg van Noord naar Zuid, de Ouddiemerlaan.

In de loop van die afgelopen 25 jaar is de HKD een niet meer weg te denken factor geworden binnen de Diemense samenleving. Er bestaat nu aantoonbaar meer belangstelling voor het lokale verleden dan ooit tevoren en de weinige monumenten worden gekoesterd. Al moet ik eerlijk zeggen dat we er nog lang niet zijn. Er valt nog het nodige te verbeteren en aan te pakken.

U hebt gedurende de afgelopen 25 jaar steeds twee tijdschriften per jaar mogen ontvangen die u veel informatie verschaffen over de historie van onze woonplaats, altijd verlichtigd met prachtige foto's, prenten en kaarten. Al met al zijn er dat inmiddels 50. Een geweldige prestatie van de opeenvolgende redacties! En al bijna drie jaar kunt u wekelijks in het Diemer Nieuws op pagina 2 genieten van de prentbriefkaarten-serie van historisch Diemen.

Tot de mijlpalen behoren de vele interessante excursies die de Kring heeft georganiseerd. Een willekeurige greep hieruit: Xanten, Bourtange, Brugge, Middelburg, Schiedam, Gorinchem, Deventer en Zutphen, Den Bosch, Dordrecht, Gouda. Dit alles vaak onder leiding van onze gewaardeerde oud-secretaris Henk Teiwes. Ik heb goede herinneringen aan deze excursies, omdat hierbij heel duidelijk de warme band tussen de diverse leden van de HKD zichtbaar werd. Van de kleinere excursies van de afgelopen jaren heb ik ook zeer kunnen genieten, zoals Monnickendam en Broek in Waterland.

De vele boeiende en vaak ook gezellige avonden die in al die jaren werden gehouden, verdienen veel waardering. Ik denk dan aan de vele lezingen, films, op DVD vastgelegde interviews met Diemenaren en historische quizzes.

Ik heb de eer gehad de afgelopen 16 jaar voorzitter te mogen zijn van de HKD, staand op de sterke schouders van mijn voorganger Jaap Haag. Een waar genoegen, mag ik wel zeggen. Je komt zo heel dicht bij datgene waar je belangstelling naar uitgaat. Je leert veel boeiende mensen kennen, die hun kennis en enthousiasme graag met je delen. De samenwerking in al die jaren met de diverse bestuursleden, leden van de redactie van dit tijdschrift, de vele vrijwilligers, maar ook met anderen die de Kring een warm hart toedragen, heb ik altijd ervaren als een warm bad. De relatie met de gemeente Diemen is altijd intensief en vruchtbaar geweest. Als er iets is geweest waarop ik met veel genoegen terugkijk, is dat we er in geslaagd zijn om binnen 25 jaar maar liefst zes boeken uit te geven, waaronder vijf in de zogenaamde blauwe serie.

Terugkijkend naar de jaren tussen 1991 en 2016 herdenk ik ook met name de overleden bestuursleden, Tineke Saan, Gerard Baars en Jaap van Ingen en ook de medeoprichtster van de Kring, Hanna Blok. Zij hebben meegebouwd aan onze vereniging.

Met het verschijnen van het vijftigste exemplaar van het tijdschrift van de HKD en het 25-jarig jubileum neem ik, vervuld van enige weemoed, afscheid van het bestuur, de meer dan vijfhonderd leden en de belangrijke groep vrijwilligers van onze vereniging. Het is tijd voor vers bloed in de gelederen. Ad Saan zal de voorzittershamer van mij overnemen. Ik heb er het volste vertrouwen in dat hij in de geest van vorige besturen, maar wel met zijn eigen inbreng, ervaring en kennis, de tradities van de Kring zal voortzetten en waar mogelijk verbeteren.

Het ga u allen goed!

John Cuijpers

TER INLEIDING

De Historische Kring Diemen bestaat 25 jaar. Dat gaat niet ongemerkt voorbij. Ook in ons tijdschrift besteden we er degelijk aandacht aan. Een keur van mensen van het eerste uur graaft voor ons in hun geheugen.

Verder komt de redactie dit jaar met zelfs twee jubileumnummers uit. Twee nummers over de Ouddiemerlaan. “De Ouddiemerlaan,” zult u zich afvragen, “wat heeft de *Historische Kring* daar nou mee te maken?” Simpel: de ingang van het gebouw waarin wij ons eind 2014 vestigden, lag oorspronkelijk aan de Ouddiemerlaan. Het was de *School met den Bijbel* met het adres Ouddiemerlaan 51. De huidige ingang – aan de Burgemeester Bickerstraat – is van recenter datum, namelijk 1984. Het gebouw *De Schakel*, waarin de HKD thans huist, is een ‘totale remake’ van de oorspronkelijke school. Het is al jaren een bijzonder succesvol multifunctioneel activiteitencentrum. Meer over d’oude school, vindt u verderop in dit nummer.

We zijn er maar wat trots op dat we eigenlijk aan die “oude Diemerlaan” zitten, oorspronkelijk zelfs Kerklaan geheten, want deze laan is de slagader van Diemen. Het was lange tijd de doorgaande route van Amsterdam via de Diemerzeedijk naar Ouderkerk aan de Amstel en verder. Als de Ouddiemerlaan niet zou zijn aangelegd, zo durven wij wel te stellen, was Diemen nooit zo’n welvarend dorp geweest. Het is dus een prachtig visitekaartje met het meest bewaarde erfgoed van Diemen en daar zijn wij als HKD natuurlijk heel trots op. Vandaar ook dat we er zoveel aandacht aan willen geven.

Wiard Krook gaat met zijn artikel over de geschiedenis van de Ouddiemerlaan ver terug in de tijd; hij beschrijft het verhaal van het ontstaan van de Ouddiemerlaan. Ellen van Meurs legt in haar beeldrijke artikel de evolutie neer

van het icoon van Diemen: de Diemerbrug. Ellen toont ons, hoe de brug in de loop der eeuwen van een schriel houten ophaalbruggetje over de Rijkersloot (wat na kanalisering de Keulse Vaart en later de Weespertrekvaart is gaan heten) uitgroeide tot een volautomatische op afstand bedienbare zware, ijzeren brug. Een ander artikel dat wij onder de aandacht willen brengen werd geschreven door expert Alfred Bakker. Hij schrijft over versterkingen die de Duitse bezetter tijdens de Tweede Wereldoorlog bij diverse strategische punten op de Ouddiemerlaan had aangebracht. Deze versterkingen werden door het Nederlandse verzet verkend, welke bevindingen het vastlegde om daarna ‘London’ op de hoogte te stellen.

Taco ten Dam duikt in de geschiedenis van de voormalige *Coöperatieve Boerenleenbank*, thans het *Kinderdagverblijf Jelletje* aan de Ouddiemerlaan 25. Het artikel over de geschiedenis van de *School met den Bijbel* werd verzorgd door Ronald van Gelder.

In het volgende artikel van Taco ten Dam zien we hoe de gedreven activist Bert Roest, als journalist bij de *Diemer Courant* samen met het *Actiecomité Behoud Oud-Diemen en Diemen-Noord* in de vroege jaren zeventig de strijd aanging met burgemeester Strumphler Tideman en de Diemense wethouders. We leren Bert Roest verder kennen als fotograferende reporter in twee bijzondere fotoreportages: de laatste begrafenis op begraafplaats *Gedenk te Sterven*, met de traditionele teraardebestelling van de heer Magrijn in oktober 1971 en een ‘nostalgiserend fotoverhaal’ van de sloop van boerderij *Buitenlust*.

En we hebben nog veel meer, echter te veel voor één nummer. Vandaar dus dat we het dit jaar dubbel doen.

Veel leesplezier!

Ronald van Gelder en Taco ten Dam

Volmondig ja

Vrijdag 12 december 1990 kreeg ik bezoek van Noor van Mens, Hanna Blok en Gerald Monterie. Zij vroegen mij of ik hun initiatief wilde ondersteunen om een historische kring in Diemen op te richten.

Ik hoefde niet lang na te denken. Mijn antwoord was een volmondig ja.

Ik beloofde hun in de eerstvolgende vergadering van B&W melding te maken van hun initiatief en zegde ze alvast mijn volledige steun toe.

Het toenmalige College van B&W, bestaande uit Hanneke van Wel, Steven Dijk en Rob 't Hart was enthousiast. En ook de vaste adviseur van B&W, de secretaris, Ben van Kleef, was niet tegen.

Vanaf dat moment had ik regelmatig, plezierig overleg met het Bestuur van de Historische Kring. En dat is 12 jaar, tot mijn pensionering november 2002, zo gebleven.

Voor mij zijn de hoogtepunten in het 25-jarig bestaan van de HKD:

- De renovatie van Schuilkerk De Hoop;
- Het tweemaal per jaar verschijnende tijdschrift van de Historische Kring;
- Het aantal leden dat al vele jaren redelijk constant op meer dan 500 staat;
- De publicatie van een aantal monografieën.

Ik hoop van harte dat de HKD ook in de toekomst haar boeiende werk zal voortzetten.

Bob de Hon, burgemeester van Diemen, 1990 tot 2002.

DE GESCHIEDENIS VAN DE OUDDIEMERLAAN

Wiard Krook

Voor velen is het moeilijk voor te stellen dat Diemen, nu een kleine randgemeente en volledig overschaduwd door Amsterdam, ouder is dan de stad zelf. Feit is echter dat de oudste bewoningssporen in Diemen reeds voor de elfde eeuw kunnen worden gedateerd. Deze kleine buurgemeente was reeds een zelfstandige ontginningsnederzetting in het Amstelland toen rond 1200 de eerste pioniers zich langs de Amstelmonding vestigden en daarmee de basis voor het huidige Amsterdam legden.¹

Amstelland

Dankzij het werk van archeologen en onderzoekers uit andere disciplines, bijvoorbeeld historici, fysische geografen, geologen en ecologen, is er de laatste jaren veel bekend geworden over de vroegste geschiedenis van Diemen in het Amstelland.² Het Amstelland maakte oorspronkelijk deel uit van het *Sticht Utrecht*, het gebied waarover de bisschop van Utrecht als landsheer regeerde. In de elfde eeuw gaf hij stukken woeste grond in het noordwestelijke gedeelte van zijn bezit uit aan leenmannen. Deze zorgden op hun beurt weer voor kolonisten die deze woeste gronden gingen ontginnen. De eerste kolonisten die in de Diemer-ban waren neergestreken begonnen hun werk aan de oostzijde van het riviertje De Diem (het latere Diemerdam en Overdiemen). Deze ontginners waren waarschijnlijk afkomstig uit Muiden. Ze leefden als 'vrije boeren' van visserij, landbouw en veeteelt.

Hierna volgde, met name vanuit Ouderkerk aan de Amstel, een verdere kolonisatie van het westelijk van De Diem gelegen gebied.

Uiteindelijk werden in de elfde en twaalfde eeuw in het Amstelland grote gebieden ontgonnen door het droog te malen en het veen (gedeeltelijk) af te graven. De nieuwe gronden waren echter minder geschikt om op te wonen, want het was na het ontvenen erg drassig omdat het laag lag. Regelmatig stonden de landerijen onder water als er weer eens een stormvloed had geteisterd.

Het bouwen op terpen, net zoals in Friesland gebruikelijk was, bood uitkomst. De terpen waar de boerderijen op werden gebouwd bestonden uit lokaal gewonnen grond. Doordat de grond door de druk van het terplichaam ging ontwateren, nam het volume van de grond af (het zogenaamde 'inklinken'). Terpen moesten dus regelmatig worden opgehoogd wilden de bewoners droge voeten houden.

*Naar verluidt zwommen er
in de winter van 1170 vanwege
dijkdoorbraken haringen voor
de poort van Utrecht*

Amstelredamme

Om de geschiedenis van Diemen recht te doen moet eerst de snelle ontwikkeling van Amsterdam genoemd worden. Aan het einde van de twaalfde eeuw was men hier ook druk bezig om door middel van ophogingen en een gecontroleerde waterhuishouding meer en betere bewoning aan de monding van de Amstel mogelijk te maken.

De extreem grote stormvloedramp, die in de winter van 1170 uitbrak (naar verluidt zwommen er toen vanwege dijkdoorbraken haringen voor de poort van Utrecht), noodzaakte vele plaatsen, waaronder Amsterdam, om doeltreffende maatregelen te treffen om hun grote investeringen in land en goed beter te beschermen. In de Amstel werd nu een sluis (dam) gebouwd waardoor men de waterstand beter kon regelen. Vele andere plaatsen in Noord-Holland deden hetzelfde als Amstelredamme, zoals blijkt uit het woord "dam" bij Diemerdam, Durgerdam, Edam, Monnickendam, Volendam, enz.

Voor de opkomende nederzetting Amsterdam was het reeds in het begin van de dertiende eeuw van levensbelang dat men, naast goede verbindingen over het water, het achterland ook via wegen kon bereiken. Omdat er in de Amsteldelta weinig mogelijkheden waren om op grote schaal voedsel te verbouwen en vee te houden voor de consumptie en bijvoorbeeld veen te steken om als turf te gebruiken als brandstof, werden deze noodzakelijke zaken betrokken uit de omliggende dorpen (bijvoorbeeld Diemen, Duivendrecht, Ouderkerk en Sloten). Omgekeerd moesten de via Amsterdam aangevoerde goederen (bijvoorbeeld de importen uit het Oostzeegebied) worden vervoerd naar klanten in de omliggende dorpen en steden. Het archeologische onderzoek in Ouddiemen heeft aangetoond dat rond het jaar 1200 de Diemense boerderijen aanmerkelijk groter werden. Men ging nu dus veel meer vee houden dan voor eigen consumptie of voor de lokale ruilhandel nodig was. Sommige bodemvondsten uit deze tijd (met name een opgegraven muntje) duiden op een geleidelijke omschakeling van een zelfvoorzienende gemeenschap naar een 'markteconomie' waarbij het gebruik van muntgeld als betaalmiddel onontbeerlijk is.³

Heerenwegen

Helaas bestaan er voor zover bekend geen kaarten uit de 12e tot 15e eeuw die de situatie in het Amstelland ➤

Detail uit kaart van Amstelland van Joost Jansz. Beeldsnijder (kopie uit 1593 van oorspronkelijke kaart uit 1570).

weergegeven. Het is wel interessant te zien dat sommige kaarten (bijvoorbeeld de Waterstaatskaart van Jan Wagenaar uit 1754 – zie de afbeelding op de achterzijde van de omslag van dit blad) nog duidelijk veel van de tijdens de late-Middeleeuwen uitgevoerde ontginningswerkzaamheden toont. We zien onder andere de drooggelegde Diemer- en Verserpolders, de gegraven ontwateringsslootjes en een aantal oorspronkelijk uitgegeven kadastrale percelen.

De kaart toont aan dat de Diemer Weg (de huidige Ouddiemer- en Ouderkerkerlaan) werd aangelegd boven op het ontgonnen land. Veel percelen werden nu opgesplitst en sommige ontginningsloten werden door de aangelegde weg afgesloten. Algemeen wordt aangenomen dat de weg of dijk oorspronkelijk een zogenaamde achterkade was die ooit de begrenzing van de ontginning heeft gevormd.⁴ Uit een proefopgraving in Ouddiemen in 1990 is verder gebleken, dat de Ouddiemerlaan in feite een (binnen)dijk was. De weg of dijk moest, net als de woonterpen van de boerderijen, wegens 'inklink' ook regelmatig worden opgehoogd.

De Ouddiemerlaan was in feite een (binnen)dijk

Diemerban of de Banne van Diemen

Door dezelfde liepen, van ouds, twee Heerenwegen, die nog in wezen zijn: de een loopt van den Afloop naar Diemen, door het Dorp en Diemerbrug, naar Ouderkerk aan den Amstel; de andere van Diemerdam, langs de Diem en over de Vinkenbrug die eerst na het graaven der Muider Trekvaart gelegd is, langs de Bijlemer en Gaasp, naar Weesp. Beide deze wegen zijn, reeds voor de bepoldering der landen, in wezen geweest. Schout en Schepenen van Diemen hebben, van onheugelijke tijden, deze wegen, als zijnde Heerenwegen, geschouwd; welke recht hun nog is toegekend, volgens Sententie van den Hoogen Raad, in het jaar 1855, op den 28sten September.

(Jac. Kok, *Vaderlandsch Woordenboek*, 1788).

Oude Wegen door dezelve

Van ouds, hebben, door de Diemerban, twee Heerenwegen gelopen, die nog in wezen zijn: de een, van den Afloop naar Diemen, door Diemen en Diemerbrug, naar Ouderkerk, en de andere van Diemerdam, langs den Diem, en over de Vinkenbrug, die, eerst na 't graave der Muider Trekvaart, gelegd is, langs de Bylemermeer en de Gaasp, naar Weesp. Beide deze Wegen zyn, reeds voor de bepoldering der Landen, in wezen geweest; gelyk klaarlyk te zien is uit de oude Kaarte van Joost Jansz. van den jaare 1575, (...) zover men geheugen mag, deze twee wegen, als zynde Heerenwegen, geschouwd.

(Jan Wagenaar, *Amsterdam in zyne Opkomst*, 1767).

Diemer Wech

Gezien de ontwikkeling van Amsterdam zal de "Diemer Wech" waarschijnlijk niet voor circa 1250 zijn aangelegd. De weg sloot natuurlijk aan op de reeds aanwezige eenvoudige infrastructuur van het toenmalige Diemen. De laatmiddeleeuwse verbindingsweg tussen Amsterdam naar 't Gooi en vice versa (door diverse historici aangeduid als "Heerenweg") kunnen we nog steeds reconstrueren met gebruikmaking van een moderne plattegrond: vanaf de Nieuwmarkt (door de voormalige Sint-Anthonispoort annex waag) via de Sint Antoniesbreestraat (de Lastagebuurt) en de Zeeburgerdijk gaat men

De Ouddiemerlaan circa 1900 (foto op daglichtpapier, collectie Carel Kaskens).

Wegen

Omtrent de wegen in onze Gemeente is in den loop der tijden zeer veel veranderd, hetgeen uit het volgende moge blijken. Die wij thans als hoofdwegen beschouwen, zijn oorspronkelijk eenvoudige zandpaden geweest. Omtrent de oudste dierswegen meldt Van Ollefen het volgende: Van ouds hebben door de Diemerban twee heerewegen gelopen, die nog in wezen zijn; de eene van de afloop naar Diemen door Diemen en Diemerbrug naar Ouderkerk, en de andere van Diemerdam, langs den Diem, over de Vinkebrug, langs de Bijlmermeir en Gaasp, naar Weesp.

(P.J. ter Beek, *Historie van Diemen*, 1934).

Een markante plek in Ouddiemen: de Ouddiemerlaan met het voormalige woon- en winkel-huis van Wijgert en Antje van der Roest in de jaren '60 van de vorige eeuw (collectie HKD).

naar de Diemer Dijk (Diemerzeedijk). Hierbij werden in de Bovendiemerpolder het Nieuwe Diep en de Ijperslotersluis gepasseerd. Bij de "Afloop na Diemen" aangekomen moeten we rechtsaf de Diemer Weg (Ouddiemerlaan) op richting de dorpskern van (Oud)Diemen. Op diverse kaarten staan de Ouddiemerlaan en de Ouderkerkerlaan overigens onder

verschillende benamingen aangegeven. In 1650 werd de weg aangeduid als "Diemer Wech". Dat werd later natuurlijk "Diemer Weg" en "De Weg na Diemen" (1750). Na de verplaatsing van de hervormde en katholieke centra naar Diemerbrug in de negentiende eeuw werden de wegen omgedoopt in "Kerkstraat" of "Kerklaan". Een kaart uit 1866 noemt de Ouderkerkerlaan nu "Diemerlaan".

Echter, als je via deze route Ouderkerk aan de Amstel wil bereiken, dan moet je nu wel eerst het Amsterdam-Rijnkanaal oversteken. Omdat hier al jarenlang geen pont meer vaart, biedt de nieuwe *Nesciobrug* uitkomst. 🚧

De Ouddiemerlaan in winterpracht in 1986 (foto: Ger Hols).

Noten

- 1 Veerkamp 2011, p. 11.
- 2 Met dank wordt hieronder geciteerd uit: Lagerweij/Veerkamp (2009) en Veerkamp 2011.
- 3 Lagerweij/Veerkamp 2009, p. 42; Wiggers 2009, p. 269 en 277.
- 4 Veerkamp 2011, p. 26.

Bronnen/literatuur

- Beek, P.J. ter (1934, 1957): "Historie van Diemen", Bussum (1), Amsterdam (2).
- Haag, Jaap (1992): *Vele wegen over Diemen*, in: HKD-blad, jrg. 2, nr. 2, p. 11-13.
- Haag, Jaap & Wiard Krook (2010): *De geschiedenis van katholiek Diemen; historisch en archeologisch onderzoek naar de Mariakerk in Oud-Diemen*, in: John Cuijpers, Taco ten Dam, Ivo Heemskerck, e.a. (red.): *Het katholieke hart van Diemen, Diemen*, p. 12-23.
- Kok, Jac. (1788): "Vaderlandsch Woordenboek", dl. 11, Amsterdam.
- Lagerweij, Ab & Jørgen Veerkamp (2009): *Een 12-eeuwse overstroming in de hoofdrol; archeologisch onderzoek van een middeleeuwse dorpsterp te Oud-Diemen*, in: Hanna Blok, Wiard Krook, Pieter van Reenen & Ruud Wiggers (red.): *Diemen in het land van Amstel*, Amsterdam, p. 30-74.
- Ollefen, L. van & R. Bakker (1787): "De Nederlandsche Stad- en Dorp-Beschrijver: Het Dorp Diemen", Amsterdam.
- Reurekas, J.F. (1975): *Geschiedenis van Diemens belangrijkste wegen*, in: Diemer Courant, 19 juni, 26 juni en 3 juli.
- Schmitz, Erik (1996): *De ontwikkeling van het Diemer landschap; van veen tot steen*, in: HKD-blad, jrg. 6, nr. 2, p. 2-3.
- Veerkamp, Jørgen A.G. (2011): "Terp-2; archeologische opgraving ontginningsterp Oud-Diemen", Masterthesis Archeologie, Vrije Universiteit, Amsterdam
- Wagenaar, Jan (1767): "Amsterdam in zyne Opkomst, Aanwas, Geschiedenissen, Voorregten, Koophandel, Gebouwen, Kerkenstaat, Scholen, Schutterye, Gilden en Regeeringe", dl. III, Amsterdam.
- Wiggers, Ruud (2009): *Muntvondsten uit Oud-Diemen*, in: Hanna Blok, Wiard Krook, Pieter van Reenen & Ruud Wiggers (red.): *Diemen in het land van Amstel*, Amsterdam, p. 269-309.

Voorop gelopen

Monumenten als *De Hoop*, de *Zeehoeve*, fort *Diemerdam* of de klokkentoren van de *Schuilplaats* getuigen van het gegroeide 'erfgoedbewustzijn' in Diemen en daar heeft de HKD heel hard aan getrokken. De in haar oude luister én eenvoud herstelde schuilkerk *De Hoop* vormt een soort kroon op die inspanningen en voor mij persoonlijk was de (her-)opening van het kerkhuis in 1998 mijn 'finest hour' in 25 jaren HKD. Maar er is meer om trots op te zijn. Want wat de HKD steeds óók heel goed gedaan heeft, is een 'link' leggen tussen het 'grote' en het 'kleine' verhaal in de geschiedenis; tussen algemene historische ontwikkelingen in onze wereld en de lokale geschiedenis. Te denken valt aan onderwerpen als industrialisatie, jongerencultuur, milieuvervuiling, ontkerkelijking of verstedelijking.

Maar ook aan de jaren 1940-1945, de koloniale geschiedenis (donkere bladzijden over de slavernij inbegrepen) en het verhaal van 'nieuwe', van elders afkomstige Diemenaren. Interviews ('oral history') zijn daarbij essentieel. Met de aandacht voor dergelijke onderwerpen liep de HKD echt voorop. Symbool daarvoor staat die derde Diemense eend in het HKD-logo: onbevangen en opgewekt terugkijken naar wat achter ons ligt. Dat is en blijft de kracht van onze vereniging.

Jaap Haag
Voorzitter bestuur HKD, 1991 tot 2000.

Mooi zonder reclames

Ik werd door Hanna Blok gevraagd om mee te denken. En in het begin heb ik me ingezet om de eerste periodieken gesponsord te krijgen. Daarna heeft mijn werk me geheel opgeslokt en heb ik uiteindelijk weinig bij kunnen dragen.

De hoogtepunten zijn voor mij dat er ieder jaar twee prachtuitgaven verschijnen onder de eenvoudige titel 'Historische Kring Diemen'. Telkens weer lezenswaardig van A tot Z. Wat een verrassing dat onze gemeente zoveel facetten kent, met een geschiedenis die de moeite waard is om te weten. En ik zit zo in mekaar, het is knapper om telkens een product van constante kwaliteit te maken dan iedere keer weer 'te vernieuwen'. Hulde dus voor schrijvers en redactie!

Ik herinner me nog de discussies in het begin hoe deze uitgaven gefinancierd moesten worden. Mooi dat het gelukt is ze altijd met een sponsor en dus zonder reclames uit te brengen.

Ik adviseer de Historische Kring Diemen aandacht te blijven vragen voor de geschiedenis van Diemen. Want naarmate je ouder wordt, besef je steeds beter hoe fascinerend het is te zien hoe het een uit het ander ontstaat. En je leert dat de keuzes die we nu maken soms nog lang gevolgen hebben.

Gerald Monterie
Financieel adviseur, van 1991 tot 1993.

DE DIEMERBRUG: ICOON VAN DIEMEN

Ellen van Meurs

In het nog lege land moet er een moment geweest zijn dat iemand naar Ouderkerk aan de Amstel wilde en daarbij op de Rijkersloot of Vaarsloot 'stuitte'. Hoe zal die persoon toen aan de overkant gekomen zijn? Een paar planken zal niet volstaan hebben. De Rijkersloot was, vermoedelijk al in de 15de eeuw, gegraven om doorheen te varen. Van het Watergraafsmeer, en het stroomgebied van de Amstel, naar de Korte Diem en zo verder naar het Bijlmermeer en het stroomgebied van de Vecht. Mogelijk was er aanvankelijk sprake van een simpel trekpontje voordat er een eenvoudige houten valbrug werd geplaatst.

Heyn Gysen Brugge

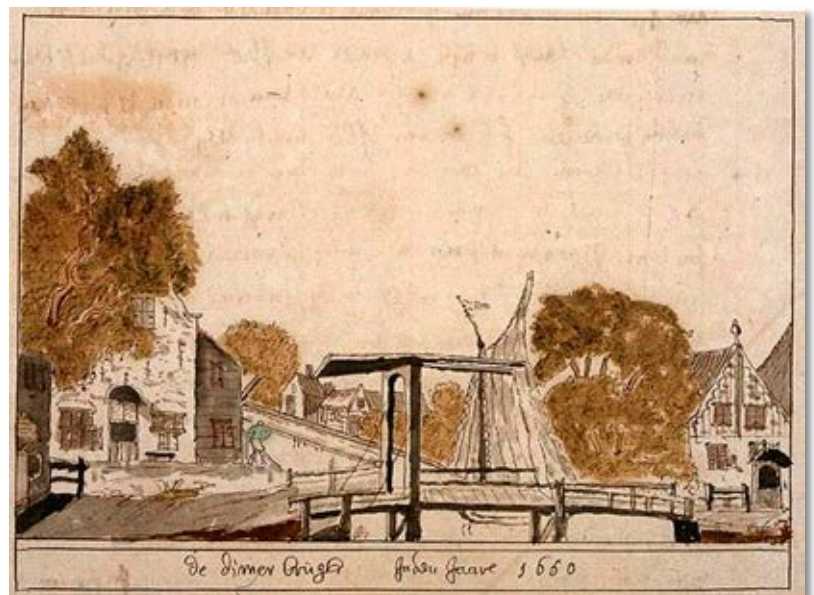
In ieder geval werd in 1543 al tol geheven bij de Diemerbrug. Ene Ghijsbert Hendricxsoon pachtte toen deze "brugge ofte verlaet" van de grafelijke rekenkamer voor 16 gulden per jaar. Een "verlaet" is volgens het Middelnederlands woordenboek een sluisje. Naar de vroegste geschiedenis van de Diemerbrug moet nog verder onderzoek gedaan worden. De naam "Diemerbrug" komt al voor op een kaart die in 1575 door Joost Jansz. Beeldsnijder werd gemaakt.

In 1561 pachtte Heinrijck Gijsbertszoon (het ligt voor de hand dat hij de zoon van bovengenoemde Ghijsbert is) "de tolvaert tusschen Amstelredam ende Weesp". Hij hief tol voor het ophalen van de brug voor het scheepsverkeer. De kosten voor het ophalen varieerden; hoe verder er opgehaald moest worden, des te meer penningen het kostte. Een klein vaartuig twee penningen, een schuit met liggende mast acht en een schuit met staande mast twaalf penningen. Alleen voor vee dat over de brug geleid werd, moest tol betaald worden, niet voor mensen die over wilden.

De Diemerbrug werd nog eeuwenlang "Heyn Gysen Brugge" genoemd en de Rijkersloot ook wel "Heyn Gysen Sloet". Waar de naam Rijkersloot vandaan komt, is niet bekend. Volgens H.F. Puls komt de naam al voor op een kaart uit de 15de eeuw.¹ De benamingen "Bovenrijkersloot" en "Benedenrijkersloot" zijn gebiedsaanduidingen. Het land boven de Rijkersloot werd "Benedenrijkersloot" genoemd en het gebied eronder "Bovenrijkersloot". Helemaal duidelijk is ons deze naamgeving niet, maar blijktbaar zijn deze gebiedsaanduidingen geprojecteerd in de richting van Diemen naar Ouderkerk aan de Amstel. ➤

Detail uit de kaart van Joost Jansz. Beeldsnijder uit 1575 met de vermelding "Diemer brug ofte Heyn Gysen brugge".

Tekening "De dimer brugh in de jaare 1650" uit Atlas Andries Schoemaker, 1660-1735. Links de oude herberg De Reiger. Waar een man met schort loopt was de ingang naar de keuken. (collectie Stadsarchief Amsterdam).

Scheepvaart

Tussen 1638 en 1640 werd de Rijkersloot verbreed en verdiept en zo onderdeel van de Muidertrekvaart.² Deze Muidertrekvaart was een afsplitsing van de Keulse Vaart (later Weespertrekvaart genaamd) die in 1637 gegraven werd. De Keulse Vaart verbond Amsterdam, via de Gaasp, Vecht, Lek en Rijn, met Keulen. Al dat vrachtverkeer moest langs de Diemerbrug, wat wel weer een hoop leven rond de brug gaf. In de buurt van de brug stond dan ook een aantal horecagelegenheden. Wat werd er zoal heen en weer gevaren? Op de heenreis brachten de Nederlandse schepen onder meer haring, stokvis, kaas, Oost- en West-Indische producten zoals koffie en thee, drogerijen, specerijen en verfwaren. Vanuit Keulen kwamen Rijn- en Moezelwijn, geschut, kogels, lei en vloerstenen.

In 1892 werd het Merwedekanaal (nu het Amsterdam-Rijnkanaal genaamd) geopend voor het deel Amsterdam-Vreeswijk, voor een snellere verbinding met de Rijn. De route via de Diemerbrug was toen al in onbruik geraakt, vanwege de vele hindernissen onderweg en het grotere formaat van de schepen.

Lotgevallen

In 1650 speelde de Diemerbrug nog een rol bij de poging van prins Willem II van Oranje om Amsterdam gewapenderhand in te nemen. Amsterdam liet de brug afbreken. Naderhand sloot de stad echter een verdrag met de prins en liet hem binnen.

Tot 1888 bestond de Diemerbrug uit een houten brug met één klap of wip die met de hand moest worden bediend. Omdat de Weespertrekvaart in 1888 verbreed moest ook de brug worden aangepast. Aan de brug werd nu een tweede 'klap' gebouwd.

In 1923/24 werd de houten dubbele klapbrug afgebroken en vervangen door een dubbele gietijzeren klapbrug. De bediening van deze ophaalbrug werd nu door een elektromotor aangedreven. Het brugwachtershuis dat bij deze brug stond, was indertijd ook in gebruik als postkantoor. Na het graven van de Weesper- en Muidertrekvaart kwam de Diemerbrug immers langs een belangrijke postroute vanuit Amsterdam te liggen.

In 1938 werden de werkzaamheden gestart om de bestaande bebouwing aan de Hartveldseweg langs de Weespertrekvaart (een woon- en winkelblok en enkele horecagelegenheden waaronder het bekende *Café Vervetjes*) en de Diemerbrug geheel af te breken. Besloten was om enkele tientallen meters naar het westen, tegenover de Burgemeester Bickerstraat, een nieuwe brug te bouwen. Naar verluidt was dit alles noodzakelijk om de doorstroming van het steeds drukker wordende verkeer tussen Amsterdam naar 't Gooi te vergemakkelijken. Voor de bewoners van Diemen-Zuid was er tijdens de sloop en nieuwbouw een pontje beschikbaar om de Weespertrekvaart over te kunnen steken. In maart 1940 werd de Diemerbrug op de nieuwe locatie officieel geopend. De oude gedemonteerde Diemerbrug werd verkocht en werd onder de naam "Beestenbrug" over het kanaal tussen Weert en Nederweert geplaatst.³ Helaas werd in 1940 de historische verbinding tussen de Ouddiemerlaan en de Ouderkerkerlaan verbroken. Later, na de uitvoering van "Plan-Zuid" in de jaren '70 van de vorige eeuw, verdween overigens ook de oorspronkelijke, uit de middeleeuwen daterende, Ouderkerkerlaan.

Na het verplaatsen van de Diemerbrug kreeg Diemen een zelfstandig postkantoor. Ook het oude houten wachthuisje van de brugwachter werd niet meer gebruikt en ➤

Ontwerptekening uit circa 1887 van de Diemerbrug met dubbele klap (collectie Rijksarchief, Den Haag).

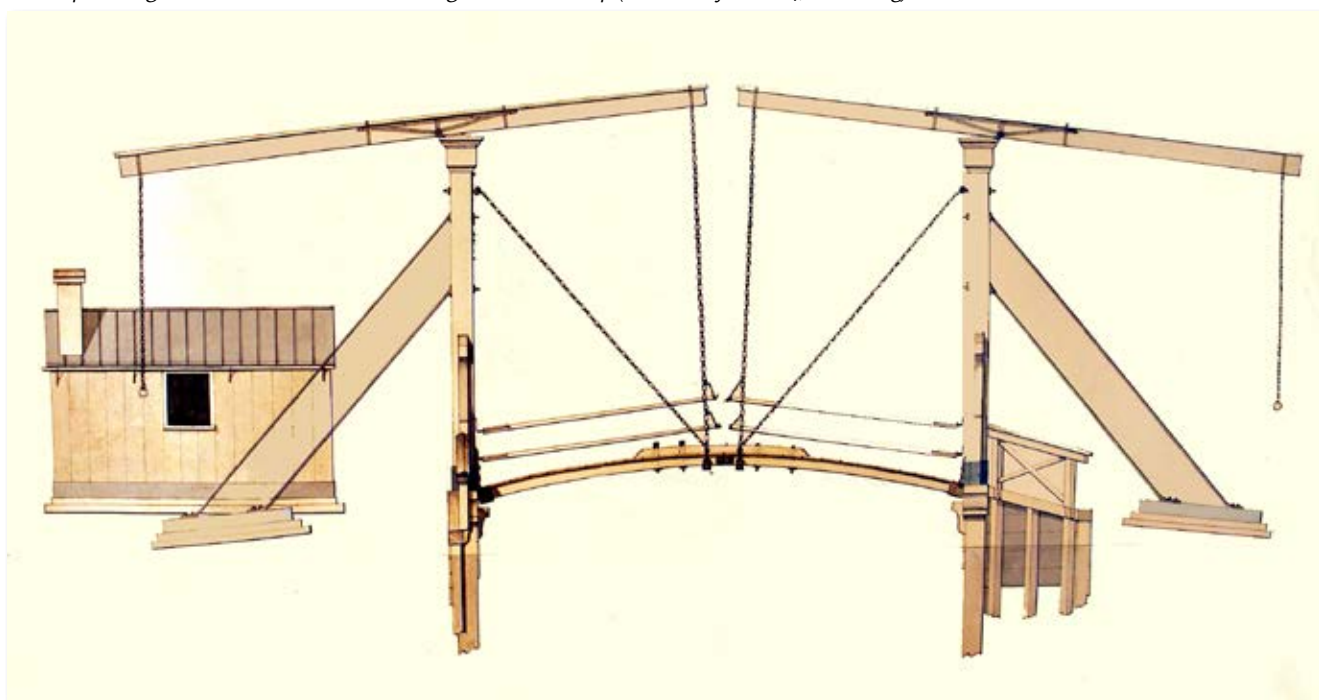
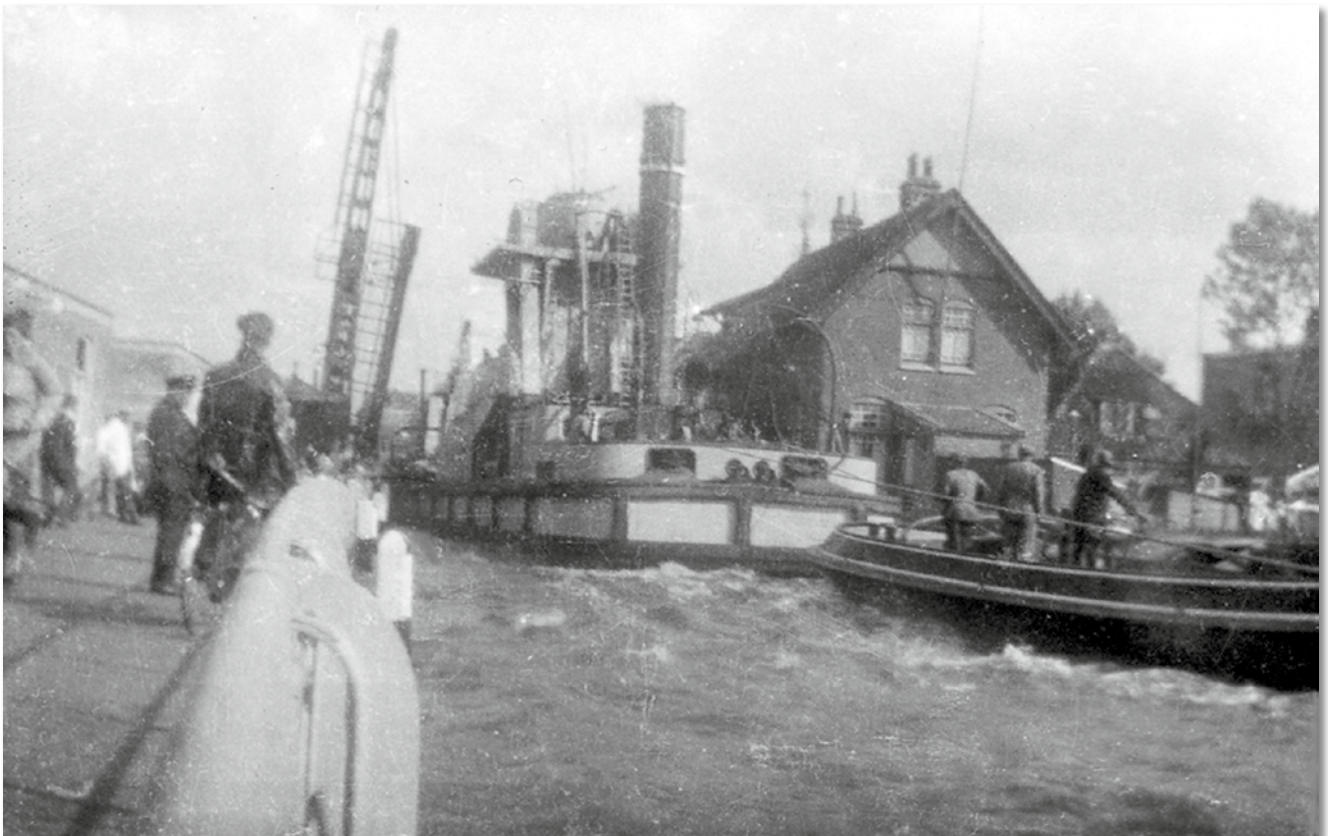

Foto van Diemerbrug van Jacob Olie, circa 1895 (collectie Stadsarchief Amsterdam).

Baggermolen "Blankenvoort" passeert Diemen in 1935. De foto van Rie Vervetjes illustreert de grote drukte bij de nauwe doorvaart van de Weespertrekvaart bij de Diemerbrug (collectie HKD).

kwam op de loswal te liggen. De gemeente Diemen kocht het huisje in 1942 voor 25 gulden van Rijkswaterstaat. Blijkbaar was het toch niet meer bruikbaar, want kort daarna werd er een geheel nieuw stenen brugwachtershuisje gebouwd. Het markante gebouwtje, dat er nu nog steeds staat, werd gebouwd in de stijl van de *Nieuwe Zakelijkheid* met een speels, barok element, namelijk een halfronde raampartij.

De brugwachter van de Diemerbrug in zijn houten wachthuisje. Op de achtergrond de dienstwoning (foto op daglichtpapier, collectie HKD).

In oktober 1990 werd de Diemerbrug geheel gemoderniseerd. De bediening van de brug geschiedde nu op afstand, namelijk vanaf de Venserbrug (tegenover de Arent Krijtsstraat). Alles wordt met camera's in de gaten gehouden. Vele inwoners van Diemen zullen zich nog wel kunnen herinneren dat ze in 2001 lange tijd moesten omlopen of omrijden, omdat de Diemerbrug werd verbreed met een voet- en fietspad. Een noodzakelijke aanpassing in de 'moderne tijd'.

Met dank aan Alfred Bakker en de HKD-Beeldbank voor de ter beschikking gestelde illustraties.

Noten

- 1 Puls 1870.
- 2 Kort na 1968 werd een gedeelte van de Muidertrekvaart weer gedempt voor de aanleg van de westelijke oprit van de brug over het Amsterdam-Rijnkanaal ter verbetering van de doorstroming van de A1.
- 3 **Elderen/Reurekas**, pag. 16-17.

Detail "Kaart van Amsterdam", blad N9, uitgave Dienst der Publieke Werken Amsterdam in 1927. De Diemerbrug vormt hier nog een verbinding tussen de Ouddiemerlaan en de Ouderkerkerlaan.

De Diemerbrug in de jaren '60 van de vorige eeuw (collectie HKD).

Een foto uit 2004 van de Diemerbrug met het brugwachtershuisje gebouwd in de stijl van de "Nieuwe Zakelijkheid" (foto: Taco ten Dam, collectie HKD).

Bronnen/literatuur

- **Beek**, P.J., ter (1957): *Historie van Diemen*, Amsterdam.
- **Elderen**, Rien van & Frits **Reurekas** (2004): *Bruggen, wijken en straten in het oude en nieuwe Diemen*, Diemen.
- **Gemeentearchief Diemen (GAD)**: 1813-1987 (1991), nr. 1760: aankoop houten brugwachtershuisje staande op de Loswal, 1942.
- **GAD**, 1813-1987 (1991): nr.683: Beredeneerde Catalogus der stukken van 't archief der Gemeente Diemen. Alles opgemaakt en gerangschikt in de jaren 1868 en 1869. Met Inleiding en Geschiedkundig Overzicht, opgehelderd door acht Kaarten door H.F. Puls, 1870. Kaart nr. 5 en 6.
- **Haag**, Jaap (1992): 'Vele wegen over Diemen', in *Historische Kring Diemen*, jrg. 2, nr. 2.
- **Haag**, Jaap (1999): 'Nieuw, zakelijk en in stijl: benzinstation 'de Blokhut'', in *Historische Kring Diemen*, jrg. 9, nr. 1.
- **Horsten**, Frits, H. (2005): *Doorgaande wegen in Nederland. Een historische wegenatlas*, Amsterdam.
- **Schmitz**, Erik (1993): 'De weg- en brugtollen van Diemen', in *Historische Kring Diemen*, jrg. 3, nr. 1.
- **Valk**, Wim de (2006): 'Rijnschepen voeren eertijds langs Diemerbrug', in *Historische Kring Diemen*, jrg. 16, nr. 1.
- **Wikipedia** (opgehaald 16-2-2016): Aanhangsel tot het Verslag van de Handelingen der Tweede Kamer, p. 413, nr. 205, Zitting 1967-1968 (demping Muidertrekvaart).

DUITSE VERSTERKINGEN BIJ STRATEGISCHE PUNTEN

Alfred Bakker

Diemen wordt wel eens de best ontsloten gemeente van Nederland genoemd. De Ouddiemerlaan strekt zich uit tussen twee waterwegen, die in de oorlog geflankeerd waren door verkeerswegen waarvan een met een trambaan. Bij de gelijkvloerse kruising met de spoorbaan Amsterdam-Amersfoort was in de jaren dertig een ongelijkvloerse kruising met de Ceintuurspoorbaan gekomen.

Al deze wegen voerden naar Amsterdam. Vanaf april 1943 legden de Duitsers bij de kruisingen versterkingen aan om de toegang tot de Vesting Amsterdam te verdedigen: veldversterkingen, een weerstandspunt en op de Ringspoorbaan een versperringsmuur. In maart 1944 kwam de Ouddiemerlaan ook nog eens aan een geïmproviseerde waterlinie te liggen, de *Hintere Wasserstellung*.¹ Rond de jaarwisseling 1944/1945 werden de verwaarloosde versterkingen bij het begin en het einde van de Ouddiemerlaan aangepast.

Kaarten en rapporten van het verzet

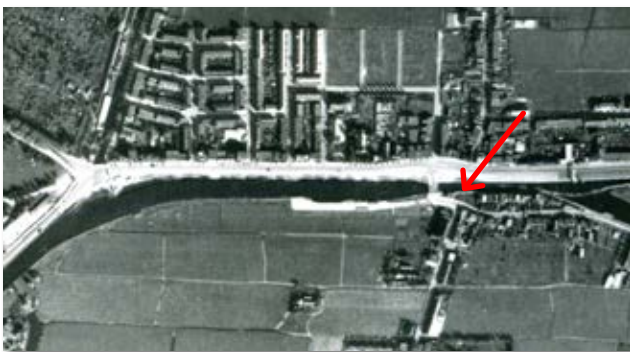
De versterkingen die de bezetter her en der in den lande aanlegde vanaf 1943 werden verkend door het Nederlandse verzet. De *Groep Albrecht* en de *Ordedienst* zijn het meest bekend. Zij legden hun bevindingen vast op kaarten en in rapporten om "Londen" op de hoogte te stellen. Ook van de versterkingen bij de Diemerbrug en bij het *Veerhuis* zijn meerdere documenten bekend.

Mitrailleurvesten bij de Diemerbrug

Terwijl de aanleg van verdedigingswerken rondom Amsterdam nog in volle gang was, rapporteerde het verzet erover op 20 mei 1943.² Het rapport was vergezeld van situaties die geknipt waren uit het Citoplan "Plattegrond van Amsterdam" en die de letters A tot en met P kregen. Op het kaartfragment H, dat het overgrote deel van de Ouddiemerlaan beslaat, zijn de getallen 13, 30, 34 en 35 te ontwaren (plus 'tankgracht'). Bij het *Veerhuis* (kaartfragment D) staat niets vermeld.

In de legenda staat bij de getallen:

- 13) Diemen-Hartveldschebrug ATV.
- 30) Diemerbrug: 2 MN welke de groote verkeersweg bestrijken.
- 34) en 35) elk 1 MN.

Afbeelding 1: Luchtfoto van 8 oktober 1943, met links de Nieuwe Buurt, twee maanden vóór de afbraak. Bij de Diemerbrug is in het plantsoen tussen de Prins Hendrikkade en de Weesperstraat een mitrailleurvest te zien.

"Diemen-Hartveldschebrug ATV" heeft betrekking op de bekende bunkermuur bij de grens met de Watergraafsmeer (ATV = anti-tankversperring). Deze muur laten we buiten beschouwing.

De 2 MN (mitrailleurvesten) bij Diemerbrug staan ingetekend op een druk van Citoplan, die duidelijk van vóór de oorlog dateert. De ophaalbrug ligt nog in de as van de Ouddiemerlaan. In 1940 was de situatie er ingrijpend veranderd. Niet alleen was de nieuwe ophaalbrug op een andere locatie aangelegd, maar ook was een bouwblok tussen de Prins Hendrikkade en de Weesperstraat gesloopt. Op het vrijgekomen terrein was een plantsoen ingericht in 1938-1940. Daar moet één van de mitrailleurvesten, aangekruist tussen de Prins Hendrikkade en de Weesperstraat, zich bevonden hebben in 1943 (MN1).

Op luchtfoto # 4024 van 8 oktober 1943 is in het plantsoen inderdaad de typerende ronde vorm van een mitrailleurstelling te herkennen (afbeelding 1).

Er is nog een andere foto van enkele maanden eerder. Op 30 juni 1943 brak brand uit bij de *Boerenbond* aan de Muiderstraatweg. Het tafereel is onder andere gefotografeerd pal ten westen van het plantsoen, dat omringd is door een lage heg. Rondom het plantsoen staan toeschouwers naar de brand te kijken. Het hoofd van één van de toeschouwers ontleemt ons het zicht op een constructie in het plantsoen. Het lijkt op een metalen constructie: een driepoot voor een mitrailleur? In dat geval zou de heg rondom het plantsoen nog gerooïd moeten worden om een vrij schootsveld te creëren (afbeeldingen 2 en 3).

In het verzetsrapport was ook sprake van "2 MN welke de groote verkeersweg bestrijken". Het andere mitrailleurvest zou dan de Muiderstraatweg bestreken kunnen hebben. Aan de oever van de Weesperterkvaart, in de as van de Ouddiemerlaan is een aannemelijke locatie voor MN2.

Het Nederlandse verzet produceerde nog meer kaartjes. Op een heel kleinschalige schets 1:15.000 van beduidend

minder kwaliteit zijn in januari 1944 mitrailleurnesten bij de Hartveldsebrug en bij het *Veerhuis* vermeld. Vreemd genoeg zijn op het schetsje bij (de) Diemerbrug geen mitrailleurnesten vermeld.

Het *Stadsarchief Amsterdam* beschikt ook over een verzetskaart. De kaart dateert van na maart 1944, want de Diempolder staat onder water. Er zijn geen mitrailleurnesten vermeld bij de Diemerbrug (en evenmin bij het *Veerhuis*).

Beide kaarten roepen de vraag op waarom er geen verdedigingswerken werden ingetekend.

Het is bekend dat de Duitse verdedigingslinie langs en door Diemen twee keer verplaatst is.³ Het kan zijn dat de mitrailleurnesten bij de Diemerbrug verlaten werden na de laatste verplaatsing. Daar wijst ook de passage uit Van Beek⁴ op: "En daarom werden (vanaf 10 september 1944) al hun verdedigingswerken versterkt, ook de mitrailleurnesten aan de Diemerbrug."

Veldversterkingen bij het *Veerhuis* worden uitgebreid tot weerstandspunt

De Westelijke Merwedekanaaldijk was weliswaar geen grote verkeersweg, maar belangrijk genoeg als invalsweg naar Amsterdam om vroeg in 1943 versperd te worden met een muur ter hoogte van het zwembad bij het Nieuwe Diep. De duidelijke slagschaduw van de versperringsmuur is te zien op luchtfoto #3027 van 20 april 1943.

Rondom de T-kruising bij het *Veerhuis* zijn op een verzetskaartje uit januari 1944 mitrailleurnesten en prikkeldraad aangegeven. Het is een onduidelijk kaartje, maar de versterkingen komen overeen met een observatie van enkele maanden later.

In april 1944 observeerde een verkenner van de groep 'Kees'⁵ de omgeving van het *Veerhuis*. Hij had er waargenomen dat alle vegetatie bij het kruispunt van de Ouddiemerlaan met de Merwedekanaaldijk verwijderd was. Ook waren alle opstallen en dergelijke gesloopt tot aan het Nieuwe Diep. Bij het zwembad was een muur gebouwd die de kanaaldijk afsloot. Er was een drie meter brede doorgang vrij gelaten. Over de waarnemingen werd gerapporteerd op 10 april 1944.

Het rapport was voorzien van een schetsje: het kruispunt was omgeven door prikkeldraad en werd bestreken door vijf veldversterkingen (mitrailleurnesten)⁶ (afbeelding 4).

De gesloopte opstallen bevonden zich in een zone met te creëren vrije schootsvelden rondom Amsterdam, die ook de *Nieuwe Buurt* besloeg. De gemeente Amsterdam deed in die tijd, zoals op 31 maart 1944⁷, zaken met de *Firma Gebr. De Boer*⁸ *Sloopersbedrijf en Metaalhandel* voor het slopen van opstallen.

De verkenner van groep 'Kees' was dus bij het *Veerhuis* kort na de sloop- en kapactiviteiten, die mogelijk door de *Firma Gebr. De Boer* zijn uitgevoerd. De door hem (of haar) waargenomen versperringsmuur bij het zwembad stond er al een poosje.

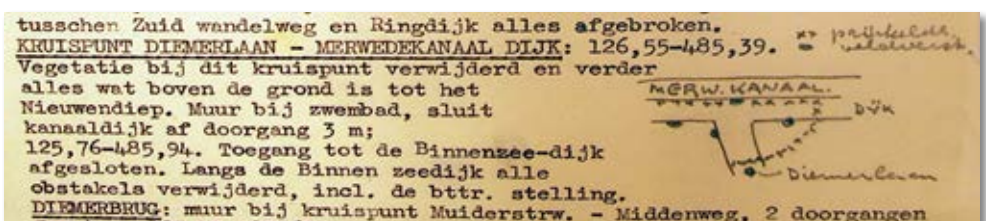
Afbeelding 2: Foto van brand bij de Boerenbond aan de Muiderstraatweg 19 op 30 juni 1943 (foto: collectie GAD); de rode pijl wijst naar een mitrailleur in het mitrailleurnest van afbeelding 1.

Afbeelding 3: Voorbeeld van een mitrailleur MG 37 (t).

Een tweede muur op de Westelijke Merwedekanaaldijk, ten zuidoosten van het *Veerhuis*, is van latere datum. Het *Stadsarchief Amsterdam* heeft in de inventaris van het *Staedtisches Quartieramt*⁹ een document gearchiveerd dat op de tweede versperring betrekking heeft.

De *Verteidigungsstab Amsterdam* aan het Museumplein lichtte de gevolmachtigde (Beaufragte¹⁰) voor de stad Amsterdam in over enkele versperringen in en bij Amsterdam. Beaufragte Schröder, die enkele panden verder aan het Museumplein zetelde, liet op zijn beurt een brief op 14 augustus 1944 typen gericht aan burgemeester Voûte van Amsterdam met onder andere de volgende passage: "Die Strasse an Deich südlich des Merwedekanaals zwischen Ouddiemen und Overdiemen wird für den Fahrzeugverkehr gesperrt. Fussgänger und Fahrräder können passieren."¹¹ (afbeelding 5). ➤

Afbeelding 4: Passage uit het verzetsrapport van de groep 'Kees' over de T-kruising bij het *Veerhuis*.

Vom V-Stab wird mir folgendes mitgeteilt:
 Die Strasse am Deich südlich des Merwedekanals zwischen
 Ouddiemen und Overdiemen wird für den Fahrzeugverkehr gesperrt.
 Fussgänger und Fahrräder können passieren.

Afbeelding 5: Passage uit de brief van gevormachtigde Schröder over de versperring van de Merwedekanaaldijk.

De versperringsmuur voor auto's is te zien op luchtfoto #3040 van 21 februari 1945. Er zijn ook drie ronde constructies zichtbaar. Het zijn vrijwel zeker de aarden veldversterkingen waarover 'Kees' rapporteerde.

Verteidigungsbefehl 13 december 1944

In een buit gemaakt Duits document (met Engelse annotaties)¹² zijn tegenacties beschreven in geval van een geallieerde opmars. Ook werd rekening gehouden met luchtlandingen. In het strijdplan dat opgesteld was door de Kampfkommandant van de *Vesting Amsterdam* wordt Diemerbrug genoemd (afbeelding 6).

Als de geallieerden vanuit het oosten zouden oprukken zou vanuit de *Vesting Amsterdam* doorgestoten moeten worden over de Muiderstraatweg naar Weesp om ook de spoorlijn Amsterdam-Weesp vrij [van vijanden] te maken. Als het *Jagdkommando*¹³ op volle sterkte zou zijn, moest het zich bij de wegsplitsing van Diemerbrug opdelen in twee kommando's: één via de Muiderstraatweg en één via de Stammerdijk naar Weesp.¹⁴

De *Verteidigungsstab* op het Museumplein was zich bewust van het gebrek aan militairen: "Bei der jetzigen Schwäche kommt es darauf an Schwerpunkte zu bilden [] an Wasserläufen mit beweglichen Brücken die wichtigsten Übergänge in die Hand zu nehmen."

Diemerbrug met zijn ophaalbrug was zo'n te vormen zwaartepunt. Volgens het strijdplan stond men in de commandobunker¹⁵ klaar om na de eerste meldingen van luchtlandingen en/of oprukkende geallieerden de verdediging van Diemerbrug op zich te nemen.

Een luchtfoto van 26 februari 1945 geeft een uniek beeld van de versterkingen bij Diemerbrug. De aandacht wordt getrokken door een grote cirkelvormige constructie met aan de Amsterdamse kant een opening. Binnen de donkere cirkel, vrijwel zeker een aarden wal, kon een mobiel Pantserafweerkanon gereden worden. Ook zou het geschikt zijn voor een mobiele *Flak*¹⁶, normaal bedoeld voor vliegtuigen, maar ook zeer geschikt om pantservoertuigen te beschieten (afbeelding 8).

Het *Pak* of *Flak* kon zowel de Muiderstraatweg als de Weesperstraat bestrijken. Aan de Venserkade is in de as van de nieuwe Diemerbrug een mitrailleurnest te zien met de Burgemeester Bickerstraat in het schootsveld.

Door een grote cirkelvormige constructie, vrijwel zeker een aarden wal, kon een mobiel Pantserafweerkanon gereden worden.

Na de oorlog

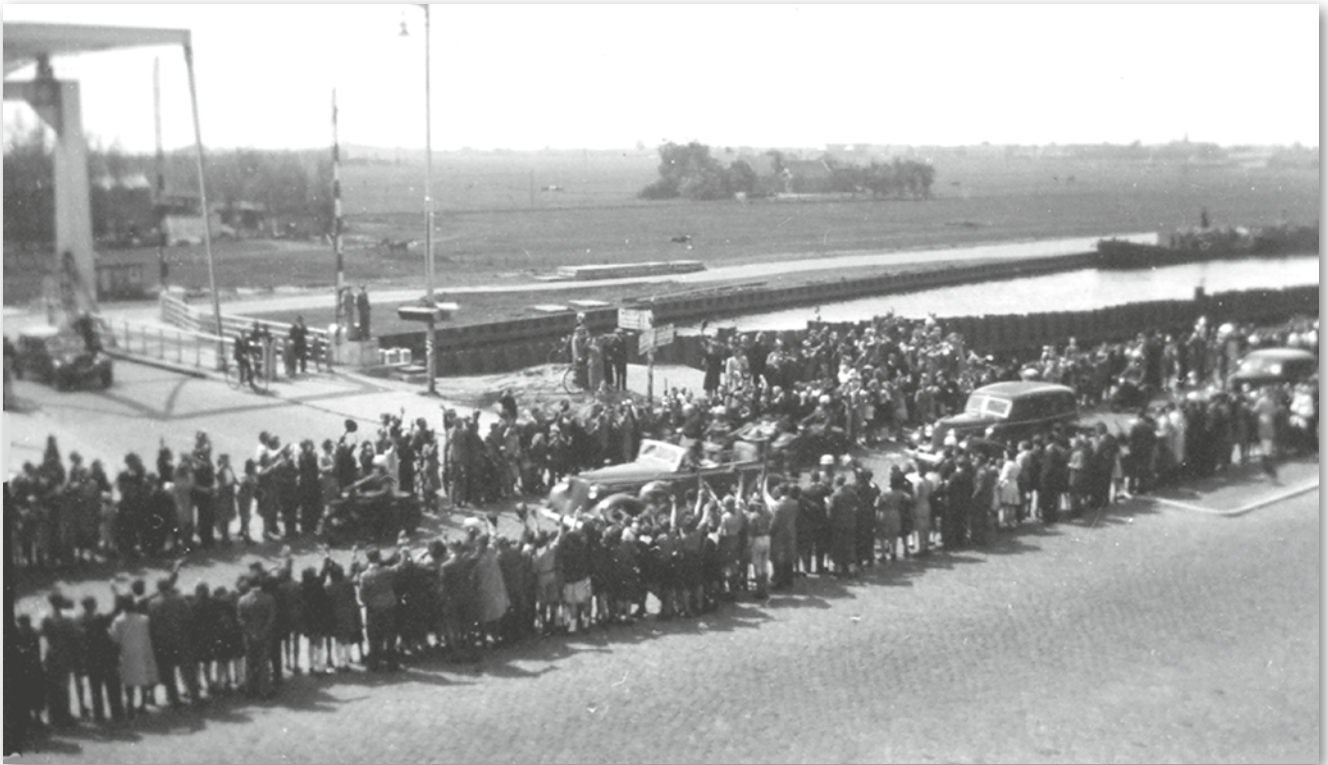
Na de oorlog rept Reurekas (1983) over de chaos van versperringen in Diemen. Die moesten natuurlijk als eerste opgeruimd worden. Begonnen werd met de 'asperges' op de Westelijke Merwedekanaaldijk die het verkeer hinderden en met het prikkeldraad opdat de landerijen weer toegankelijk werden. Intussen werd de Diempolder bemalen. De geïnundeerde 160 hectare weiland vielen vrij snel droog, op 15 mei 1945.

Hierna kwamen de aarden geschutstellingen aan de beurt, die weliswaar naast de wegen lagen en het verkeer niet hinderden. Maar ze waren een onaangename en misschien ongemakkelijke herinnering aan de oorlog. Sommige inwoners hadden er mogelijk (gedwongen) aan mee gewerkt. De stellingen konden makkelijk verwijderd worden.

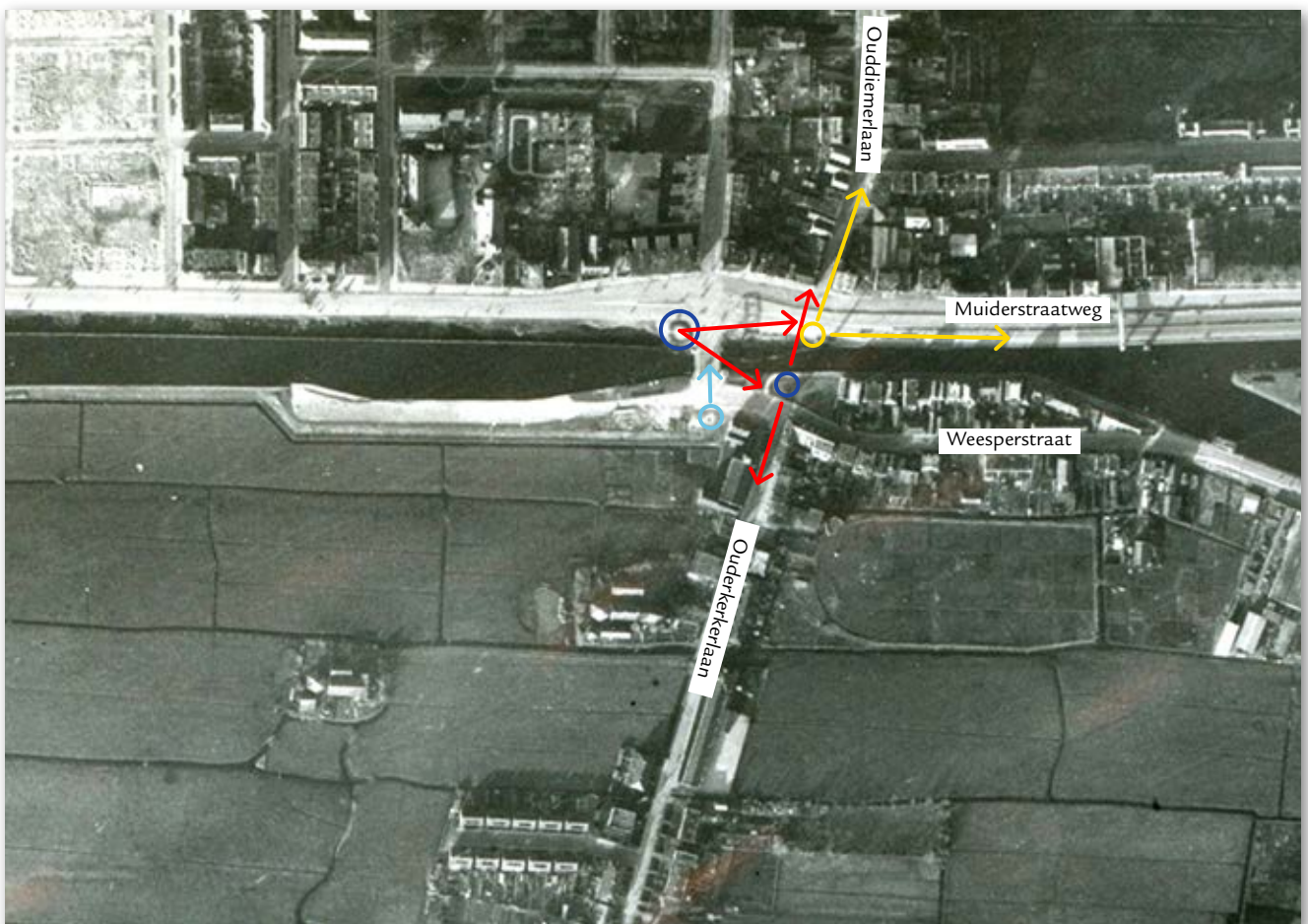
Mevrouw M.H. (Rie) Vervetjes fotografeerde op 9 mei 1946 vanuit haar ouderlijk huis op de tweede verdieping van de Hartveldseweg 11 de Diemerbrug. Op die dag reed een colonne auto's met Winston Churchill voorbij, toegejuicht door Diemenaren aan weerszijden van de weg¹⁷ (afbeelding 7). Van de grote aarden geschutstelling bij de brug is niets meer te bespeuren.¹⁸ Wel is het stalen damwandscherm in de Weespertrekvaart zichtbaar, dat zich uitstrekte tot aan de Hartveldsebrug. Rie had in 1939 de damwand al gefotografeerd. Hij had dus niets te maken met een of ander Duits plan, zoals een verzetsgroep veronderstelt.¹⁹ ➤

Jagdkdo. II. S.S. Pol. 3 erhält Befehl auf der Strasse Diemerbrug-Muiden-Weesp vorzustossen und auch die Bahnlinie Asd.-Weesp aufzuklären (The strength of the "Jagdkdo" is estimated 1:2:30.- If the complete strength of 2:18:88 is available, the order would run: Auf Strasse bis Weggabelung Diemerbrug vorstossen und je 1 Kdo. von 1:2:30 auf Strasse Diemerbrug-Muiden-Weesp und Diemerbrug-Stammersdijk-Weesp vorschicken).- Meldungen an Gefechtsstand Kampfkdt. Erkannten Feind angreifen und vernichten.-

Afbeelding 6: Passage uit het Duitse strijdplan van 13-12-1944.

Afbeelding 7: Foto die Rie Vervetjes nam op 9 mei 1946 toen Churchill passeerde. Achter de colonne is geen aarden stelling meer te zien (collectie HKD).

Afbeelding 8: Luchtfoto van 26 februari 1945 met vier posities met de behorende schietsrichtingen:
 1. (blauw, klein): mitrailleurnest in het plantsoen tussen Prins Hendrikkade en Weesperstraat
 2. (geel): mitrailleurnest langs de Muiderstraatweg aan de oever van de Weespertrekvaart
 3. (blauw, groot): stelling voor Panzer Abwehrkanon bij de Diemerbrug
 4. (lichtblauw): (vermoedelijk) mitrailleurnest.

Als laatste verdwenen de betonnen versperringsmuren, zoals op de taluds van de spoordijk ten westen van het viaduct over de Ouddiemerlaan. Ambtenaren van de Amsterdamse Dienst der Publieke Werken kwamen naar Diemen om de muren op tekening vast te leggen op 1 juni 1946. Zij deden dat voor het Bureau Registratie Verdedigingswerken (BRV). Het BRV maakte een inventarisatie van Duitse verdedigingswerken om hun bruikbaarheid voor de Nederlandse defensie na te gaan.

De Nederlandse Spoorwegen wilden echter korte metten maken met de muren en maakten al in augustus 1946 een calque van de "op te ruimen baanversperringen". De blauwdruk van de toen te slopen muren ligt nu in het Nationaal Archief (NA 2.13.167, bestanddeel 860).

Op een kaart van Publieke Werken van Duitse objecten uit 1 oktober 1948 staan de versperringsmuren nog ingetekend in de vorm van een (enkele) blauwe lijn. Wel is op de kaart met potlood bijgeschreven "gedeeltelijk gesloopt 13-10-1948".

Als laatste verdwenen de betonnen versperringsmuren

Noten

- 1 De Hintere Wasserstellung was een (tweede) hulplijn achter de Atlantikwall.
- 2 Rapport betreffende de verdedigingswerken rond AMSTERDAM en de Luchtverdediging. Nationaal Archief 2.13.137 ODS/BS bestanddeel 109
- 3 **Bakker** 2015, **Thalhammer** 1948
- 4 **Beek** 1957, p. 189
- 5 Het NIMH heeft onder Bureau Inlichtingen (408) een inventaris 90 RE: Groep Kees-Peggy met een subinventaris RE.5 'KEES' [en 408/100 RP.14 / Rapport over Dienst 16 (Kees)] [NIOD 190c Groep Kees] [en register De Jong: 1497 over Groep-'Kees'
- 6 Nationaal Archief 2.13.71 Defensie Londen / bestanddeel 1916 Amsterdam 1943-1944.
Toestand 10 April 1944. Persoonlijk waargenomen.
KRUISPUNT DIEMERLAAN - MERWEDEKANAAL DIJK: 126,55-485,39 Vegetatie bij dit kruispunt verwijderd en verder alles wat boven de grond is tot het Nieuwendiep. Muur bij zwembad, sluit kanaaldijk af doorgang 3 m: 125,76-485,94. Toegang tot de Binnenzee-dijk afgesloten. Langs de Binnen zeedijk alle obstakels verwijderd, incl. de btrr. Stelling
DIEMERBRUG: muur bij kruispunt Muiderstrw. - Middenweg, 2 doorgangen van 4 m. 125,41-483,61. Muur over de spoorlijn met doorgang, direct achter spoorbrug over Ringvaart; 125,97-484,48. Muur over spoorlijn aan weerskanten ijzeren palen in beton en 75 m van Oud Diemerlaan; 126,57-484,53. In Diemerbrug zijn afgebroken vanaf kruispunt Muiderstrw. - Muiderweg: over een afstand van ca. 250 m. alles tusschen Muiderstrw. en Ringvaart. In het terrein liggend in de hoek tusschen Muiderstrw. en Middenweg lopen prikkeldr. versp. Tusschen Middenweg en spoordijk wordt de weg drie maal door een dergelijke verspr. gesneden.
- 7 In het SAA 5529/ is een opdracht van burgemeester Voûte op 31 maart 1944 aan Firma Gebr. De Boer Sloopersbedrijf en Metaalhandel Oostzanerdijk te vinden voor de sloop van enkele opstallen aan de Zeeburgerdijk . Firma De Boer gebruikte soms ook het adres Jacob Obrechtstraat 53
- 8 Firma De Boer vormde met Brusse en Teeuw een combinatie voor de sloop van de Nieuwe Buurt; postadres Vondelstraat
- 9 Het Städtisches Quartieramt was aanvankelijk verantwoordelijk voor de huisvesting van Duitse militairen in Amsterdam. Onder de latere naam Bureau Ontruimingen bereidde het de sloop van opstallen voor.
- 10 Rijkscommissaris Seyss-Inquart had elf provinciale gevolmachtigden aangesteld, aangevuld met twee voor de steden Amsterdam en Rotterdam. De Beaufragten hielden toezicht op het openbaar bestuur en het economisch leven. Voor Amsterdam was Werner Schröder Beaufragte vanaf zijn aanstelling op 21 juni 1942 tot de Duitse capitulatie

- 11 SAA 5339/1727 Städtisches Quartieramt
- 12 NIMH 575/293 Verteidigungsbefehl Kampfkdt. Asd. (13.12.'44). Diemerbrug wordt op pagina 10 genoemd
- 13 Een Jagdkommando is een gemotoriseerde eenheid die aan het garnizoen was toegevoegd (Klep en Schoenmaker)
- 14 Jagdkdo.II.S.S.Pol.3 [118 man] erhält Befehl auf der Strasse Diemerbrug-Muiden-Weesp vorzustossen und auch die Bahnlinie Asd.-Wees aufzuklären (The strength of the "Jagdkdo" is estimated 1:2:30.- If the complete strength of 2:18:88 is available, the order would run: Auf Strasse bis Weggabelung Diemerbrug vorstossen und je 1 Kdo. Von 1:2:30 auf Strasse Diemerbrug-Muiden-Weesp und Diemerbrug-Stammersdijk-Weesp vorschicken x []
- 15 Met de in het strijdplan genoemde Gefechtsstand wordt de commandobunker aan het Museumplein bedoeld
- 16 Vriendelijke mededeling van Thierry van den Berg, december 2015. Flak = Flieger Abwehrkanon
- 17 Churchill was in Amsterdam voor de eerste herdenking van de bevrijding en op weg naar paleis Soestdijk
- 18 Het huidige café-restaurant Roediez staat ten noorden van de voormalige geschutsstelling
- 19 NIMH 575/375 Verdedigingswerken in en om Amsterdam. "In de Muidervaart is ca. 10 m uit de wal een stalen dam gebouwd tot [] voorbij de eerste brug. Aan de landzijde wordt dit deel volgestort met zand. Redenen onbekend. Eveneens is onbekend, waarom in opdracht van de weermacht de huizen langs de Ringvaart tot aan de Jan Bertstraat zijn afgebroken.

Bronnen

- **Bakker, A.** 'Diemen in het "Vorfeld der Hauptkampflinie"' In: Diemens Oorlog, dorp bij Amsterdam onder Duitse bezetting (Diemen, 2015)
- **Beek, P.J.** ter *Historie van Diemen*. De Kern (Amsterdam 1957)
- **Klep, Ch. & B. Schoenmaker** *Oorlog op de flank. De bevrijding van Nederland september 1944-mei 1945* (Den Haag 1995)
- **Pater, B.C.** de & **B. Schoenmaker** *Grote atlas van Nederland 1930-1950. Comprehensive atlas of the Netherlands 1930-1950* (Zierikzee 2005)
- **Reurekas, J.F.** *Kent u ze nog, de Diemenaren? Deel 1* (Zaltbommel 1983)
- **Stigter, B.** *Bezette stad. Plattegrond van Amsterdam 1940-1945* (Amsterdam 2005)
- **Teiwes, Henk** 'De Tweede Wereldoorlog, gezien door de ogen van een kind' *Historische Kring Diemen* 1995, jrg. 5, nummer 1, pp. 13-23
- **Thälhammer, Erwin J.** *Beschouwingen over de Duitse Verteidigungs-Stab Amsterdam* NIMH 419/22

De Historische Kring als adviseur

Door het enthousiasme van met name de initiatiefnemers van de *Historische Kring Diemen* (HKD) Frits Reurekas en Hanna Blok (in 1991 voorzitter van de vereniging in oprichting) wilde ik desgevraagd ook graag actief deelnemen aan de HKD. Frits was al jarenlang bezig met de geschiedenis van Diemen en Hanna met het archeologisch onderzoek in Diemen.

Van 1991 t/m 1996 maakte ik deel uit van het HKD-bestuur. Samen met Henk de Wild maakten we onder vrij primitieve omstandigheden het eerste nummer van het HKD-tijdschrift. Tot op de dag van vandaag ben ik nog steeds lid van het enthousiaste redactieteam van ons blad en als auteur en beeldredacteur betrokken bij de vele HKD-publicaties.

Als coördinator van de HKD-Beeldbank en adviseur bij het Saan Museum (voor de beeldbank van het Saan Museum) kan ik ook na mijn pensionering mijn ervaring als fotograaf nuttig maken.

De vele contacten met mede-HKD-leden (van burge-meester tot dorpsmid en van archivaris tot docent en journalist) ervaar ik als zeer waardevol.

Ik vond als HKD-lid de indertijd jaarlijks door Henk Teiwes georganiseerde busreizen naar onbekende streken zeer gedenkwaardige gebeurtenissen in de geschiedenis van de HKD.

Ook in de toekomst is er voor de HKD nog genoeg te doen zoals het uitbouwen van de rol van de HKD als adviseur op een aantal specifieke terreinen. Hierbij denk ik bijvoorbeeld aan de Monumenten- en Straatnamencommissie. Dankzij de deskundigheid van een aantal HKD-leden heeft de gemeente Diemen daar in de loop der jaren al veel baat bij gehad.

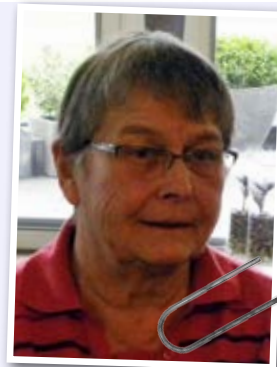
Ook het regelmatig openstellen van "De Schakel" voor praat- en studiegroepen voor leden, het organiseren van tentoonstellingen, lezingen op scholen en het uitbreiden en verstevigen van contacten met collega-historische verenigingen kunnen in de toekomst op het programma komen.

Ook verdient verdere samenwerking van de HKD met het Saan Museum grote steun, met name de conservering en tentoonstelling van de teruggevonden Wellington vliegtuigmotor, als monument voor de Australische en Engelse vliegeniers die tijdens de Tweede Wereldoorlog in Diemen hun leven gaven voor onze vrijheid.

*Wiard Krook
bestuurslid van 1991 tot 1996;
auteur en beeldredacteur HKD-tijdschrift 1991 tot heden.*

25 jaar bestuurslid!

In 1990 werd door enige Diemenaren, waaronder Frits Reurekas en Henk de Wild, samen met de Archeologische Werkgemeenschap Nederland (AWN) afdeling Diemen de aanzet gegeven tot oprichting van een Historische Vereniging. In het oprichtingsbestuur zaten voor de AWN als voorzitter Hanna Blok, Gerald Monterie die de penningen beheerde en ikzelf als secretaris. Het was een leuke tijd, maar hoe pak je zoiets aan, wat is je doel en hoe ga je dat doel verwezenlijken? Het ging er natuurlijk vooral om het resterende erfgoed van Diemen veilig te stellen en een plek te vinden waar de vele vondsten, die in die jaren uit de Diemense grond kwamen, konden worden geïnventariseerd en bewaard.

Het oprichtingsbestuur trad meteen af nadat de oprichting een feit was. Alleen ik bleef nog als gewoon bestuurslid over. Het dagelijks bestuur werd nu gevormd door Jaap Haag, Henk Teiwes en Jaap van Ingen. Besloten werd tot de uitgave van ons mooie verenigingsblad en het starten van verschillende werkgroepjes. Tot mijn pakket hoorde vooral het ordenen van het aanwezige materiaal, bij elkaar houden van een paleografiegroep en het maken van tentoonstellingen.

We konden voorlopig onze intrek nemen bij de AWN en dat is een lange logeerpartij gebleken. Pas met het vertrek uit de brandweerkazerne, waar we met veel plezier een verdieping mochten innemen, kwam er zicht op een eigen ruimte. En daar zitten we nu. Geweldig fijn dat er nu echt iets kan worden gedaan aan opruimen, inventariseren en een mooie Oudheidskamer. Nu al is te merken dat leden en belangstellenden vaker langskomen, zoals ook de bedoeling was.

Hoogtepunten voor mij waren de oprichting, maar ook dat het initiatief van de net opgerichte HKD beloond werd met de oprichting van de stichting restauratie De Hoop én restauratie door Stadsherstel van het prachtige schuilkerkje. Een ander hoogtepunt vind ik de uitgave van het eerste boek: 'Diemen buyten Amsterdam'. Een gigantisch werk was het wel! De tentoonstelling over het erfgoed vond ik erg leuk; daarin werd naast de historie van ons dorp, ook de archeologie mooi belicht. Alle Diemense scholen bezochten de tentoonstelling in het Gemeentehuis.

Mijn grote wens is dat de Kring nog vele jaren aan deze 25 mag toevoegen. Ik hoop dat we meer vrijwilligers kunnen interesseren in het vele werk dat nog te doen is en het ontplooiën van nieuwe initiatieven, waaronder de geplande Oudheidskamer. Maar ook verder onderzoek en publicaties, want historie glipt zo tussen je vingers door. Voor je het weet, is gisteren alweer verre geschiedenis.

*Noor van Mens
bestuurslid HKD, 1991 tot 2016.*

HET STATIGE GEBOUW AAN DE OUDDIEMERLAAN 25

Taco ten Dam

Het is tegenwoordig niet ongewoon dat gebouwen een nieuwe functie krijgen dan die waar ze oorspronkelijk voor bedoeld waren. Het statige gebouw aan de Ouddiemerlaan 25 kwam er op initiatief van de *Coöperatieve Boerenleenbank*. Aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog en met de wereldcrisis nog vers in het geheugen was de kas in 1938 toch toereikend om het prestige van de Diemense boeren een opvallende plaats te geven in het centrum van Diemerbrug. Wie kon toen vermoed hebben dat het bankgebouw in 2016 het domein zou worden van een kinderdagverblijf? Waar ooit de centen regeerden, klinken nu heldere kinderstemmen.

Aanzet

Op 18 mei 1938 zijn veel Diemenaren bijeen aan het begin van de Ouddiemerlaan. Eindelijk is het zover en trots zijn ze. Ze, dat zijn de mannen van de *Coöperatieve Boerenleenbank*. De meesten denken even terug aan het bankje dat in 1904 begon in de boerderij van Willem van Sijtveld aan de Ouderkerkerlaan vlak over de Diemerbrug. Daar in de voorkamer regelt Willem de financiën met een schriftje en een geldkistje. Het idee van een boerenbank kwam van de Duitser Friedrich Wilhelm Raiffeisen. Zo wilden de boeren de kredietverlening beter gaan regelen. Door hun weinig professionele bedrijfsvoering lukte het de boeren namelijk niet om de grote banken te bewegen om ze krediet te geven. Kort daarvoor zijn enkele Diemense boeren het al eens geworden met veehouder C.P. Oostenrijk aan de Ouddiemerlaan. Bij de koffie in het café van Peereboom aan de Diemerbrug besluiten zij om gezamenlijk veevoeder in te kopen. De *Boerenbond*, een eerste samenwerkingsverband van Diemense boeren, is dan een feit.

Boerenleenbank

Al snel begrijpen de boeren van de *Boerenbond*, dat ze ook financieel veel voor elkaar kunnen betekenen. Opnieuw steken ze de koppen bij elkaar bij Peereboom om het ingewonnen advies van de *Coöperatieve Centrale Raiffeisenbank* in Utrecht te bespreken. En dan moet het er maar van komen: ze besluiten tot oprichting van een boerenleenbank in Diemen. De feestelijke borrel betalen ze uit eigen zak want de kersverse bank heeft nog geen cent in kas. In de loop der jaren groeit het vertrouwen bij de boeren in de omgeving die steeds vaker hun spaargeld naar boerderij *Kerkzicht* van Willem van Sijtveld aan de Ouderkerkerlaan brengen. Op de weekmarkten is Willem er vaak bij met een geldkoffertje om de boeren van dienst te zijn. In 1922 gaat het inmiddels zo goed met de bank dat veehouder Van Sijtveld zich volledig gaat wijden aan de bank. In afwachting van zijn nieuwe huis aan de Ouderkerkerlaan 57 bankiert hij in een tijdelijke woning in de Staalstraat.

De Ouddiemerlaan in 1940 met het nieuwe gebouw van de Coöperatieve Boerenleenbank (collectie Taco ten Dam).

Advertentie uit 1954. Op de afbeelding is de oorspronkelijke entree van het gebouw van de Coöperatieve Boerenleenbank uit 1938 te zien.

Veilige Belegging
voor uw
SPAARGELDEN
Tot f 5000.— rente 2½%

COÖPERATIEVE BOERENLEENBANK
Ouddiemerlaan 25, Diemen Telefoon 51429, Postgiro 187744
SAFE-INRICHTING

Luchtkasteel

Tijdens een vergadering in 1937 komt het idee ter sprake om een eigen gebouw neer te zetten. "Een luchtkasteel," schamperen sommige boeren lachend. "Veel te veel geld," vinden anderen in de wetenschap dat het om een bedrag van rond de 30.000 gulden zal gaan. Maar het idee wint terrein en dan gaat het hard. Al in mei 1937 is "de stichting van een eigen kantoorgebouw" een agendapunt. In de wandelgangen is duidelijk heel wat besproken want de voorzitter meldt maar alvast dat er aan de Ouddiemerlaan een stuk grond is gekocht van rond de 700 m². Een kleine commissie bezoekt een aantal plaatsen in het land om bankgebouwen te bezichtigen. Hun voorkeur gaat uit naar het gebouw van de boerenleenbank aan de Hoofdstraat in Voorthuizen. Het werd in de lokale pers beschreven als "een fraai gebouw dat architectonisch op hoog peil staat en dat velen (...) de bewondering afdwingt." Er volgen besprekingen met architect J. de Boer uit Halfweg waarna uit de 45 inzendingen van de aanbesteding niet geheel toevallig die van de Diemense aannemer J.C.C. Goedhart in november 1937 de gunning krijgt.

Burgemeester

En nu, in ruim vier maanden tijd, staat hier dan in 1938 een modern bankgebouw. In het centrum van Diemerbrug aan het begin van de Ouddiemerlaan, gemakkelijk bereikbaar voor de boeren. Architect De Boer uit Halfweg en aannemer Goedhart schudden op 18 mei vele handen en krijgen lovende woorden van de anders met complimenten zo zuinige boeren. En als de deur opengaat, vergaapt men zich aan de moderne inrichting. In de hal prijkt een gedenkplaat aan de muur met de namen van het bestuur, de Raad van Toezicht en de kassier. De hele benedenverdieping is voor het bankbedrijf ingericht en op de bovenverdieping is de woning van de kassier. Naast het gebouw is er een garage en de boer die op de fiets komt banken, kan deze fiets neerzetten in de overdekte fietsenstalling. "De kleren maken de man,"

De kasafdeling van de Raiffeisenbank Diemen in 1964 aan het werk. Er wordt gewerkt met open loketten. Deze worden na een gewapende bankoverval in Duivendrecht vervangen door gesloten loketten (foto: Joh. van Wierst, collectie Rabobank).

Het gebouw van de Raiffeisen bank aan de Ouddiemerlaan 25 in 1964. Klok aan de gevel met aanduiding Spaarbank (foto: Joh. van Wierst, collectie Rabobank).

zegt burgemeester De Geer van Oudegein, "vaak worden er grote gebouwen opgericht, waar niets in zit. Hier is dit echter niet het geval. De bank heeft een omhulsel dat naar buiten een beeld geeft van haar innerlijke kracht." Maar een jaar na de opening lopen de spanningen in de wereldpolitiek op en worden overal in Nederland grote gebouwen gevorderd voor de bureaus van de mobilisatie. Het is dan even behelpen voor de kassier, maar het gaat in een goede sfeer. Dat zal anders geweest zijn als in de laatste oorlogsjaren de bank gevorderd wordt door de Wehrmacht. ➤

Beveiliging

In 1966, de bank heet dan de *Coöperatieve Raiffeisenbank Diemen*, ondergaat het interieur een verbouwing. Sinds in oktober 1965 Franse criminelen in Tilburg een bank overvielen ("Goedemorgen heren. Handen omhoog. Ik moet geld hebben," zeggen ze aldus de kassier in het tv-journaal) gaat er een golf van bankovervallen door het land. In Duivendrecht is het postkantoor op 23 september 1966 overvallen waarbij de verbouwde dephoudster onder bedreiging van een vuurwapen moet toezien hoe de kas wordt leeggehaald. De angst zit er blijkbaar ook goed in aan de Ouddiemerlaan, want in negen weken tijd wordt het interieur van de bank volledig aangepast aan de eisen van de moderne tijd. De kleine hal met de open balie en de open kassa die zoals *De Diemerpost* vermeldde "een uitnodiging bood aan elementen, die zich buiten de maatschappij hebben gesteld en het mijn en dijn niet zo nauw nemen, al moet het mensenlevens kosten" wordt vervangen door een ruime hal. De balie heeft nu kogelvrij glas tot de zoldering en automatische schuifloketten om de bankhandelingen mogelijk te maken. *De Diemerpost* spreekt bij de heropening op 15 december 1966 van een "mijlpaal in de geschiedenis van de *Raiffeisenbank Diemen*."

*"Goedemorgen heren. Handen omhoog.
Ik moet geld hebben."*

Kinderdagverblijf

Ondanks de verbouwingen voldoet het gebouw uit 1938 niet meer aan de eisen van de moderne tijd als de economie in de jaren zestig onstuimig groeit en de bankzaken steeds meer toenemen. Aan het Wilhelmina-plantsoen, naast het nieuwe winkelcentrum, komt een nieuw kantoor dat hoofdkantoor wordt van de *Coöperatieve Raiffeisenbank Amsterdam*.

In het gebouw aan de Ouddiemerlaan huist jarenlang het assurantiebedrijf *Pronker* zoals het bord naast de verbouwde entree vermeldt. Ongetwijfeld heeft *Pronker* het interieur ook aangepast maar dat gaat pas echt op de schop als de *Stichting Prokino* het opvallende pand huurt om er een kinderdagverblijf te vestigen. De trotse boeren van toen hebben in hun stoutste dromen niet kunnen vermoeden dat hun gebouw in 2016 als gebruiker een kinderdagverblijf heeft. *Kindercentrum Jelletje*, is een dagopvang voor kinderen van 0 tot 4 jaar, waar 51 weken per jaar van maandag tot vrijdag tussen 's morgens half 8 en half 7 's avonds tientallen kinderen verblijven. Daartoe was uiteraard een ingrijpende verbouwing nodig, maar het resultaat mag er zijn. De oude deftige bankvertrekken zijn omgetoverd in kleurrijke vrolijke ruimtes met veel speelmateriaal. De veiligheidsmaatregelen die directeur Luiks in 1966 moest nemen, zijn in 2016 van heel andere aard. Brandweer en GGD inspecteren nu jaarlijks of alles veilig is voor de kinderen en werknemers. De plaats waar jonge kinderen door een opendeurenbeleid in het hele gebouw mogen komen, staat in schril contrast tot de ruimteverdeling van het oude bankgebouw waar mensen elkaar gescheiden van kogelvrije wanden moesten ontmoeten.

Het gebouw ten tijde van het verzekeringsbedrijf van Pronker. De naam van de bank en de klok boven de toegang zijn verdwenen. Het gebouw heeft door de "open" ramen een moderner karakter gekregen (foto: Wiard Krook, collectie HKD).

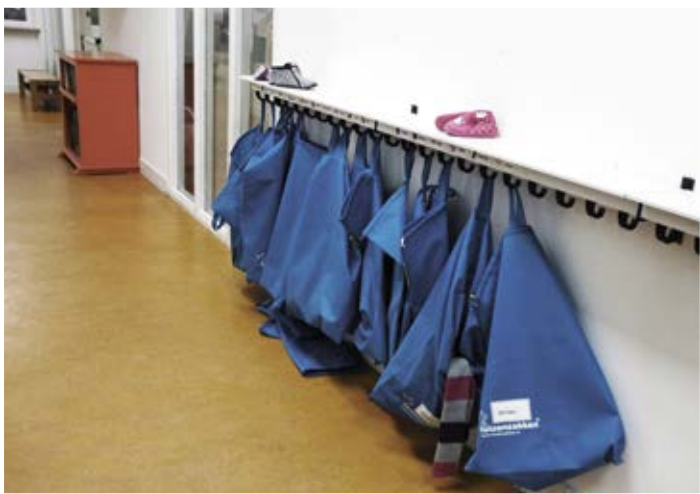

Literatuur

- *60 jaar Raiffeisenbank Diemen*. (1964). Jubileumuitgave.
- *Duivendrecht roofoverval postkantoor*. (23 september 1966). Opgehaald op 25 december 2015 van <http://www.geheugenvannederland.nl>
- Haag, J. & Reurekas, F. (1993). Rond het ontstaan van de Rabobank in Diemen. *Historische Kring Diemen*, 3 (1), 3-7.
- *Jelletje, kindercentrum van Prokino*. (2015). Informatie en huisregelboekje, Diemen.
- Kruizinga, J. (1944). *40 Jaar Coöperatieve Boerenleenbank, Gedenkboekje van het jubileum der Coöperatieve Boerenleenbank te Diemen 1904-1944*.
- Nieuw bankgebouw te Diemen (19 mei 1938). *Algemeen Handelsblad*, p.2.
- *Prokino* (n.d.). Op 3 februari 2016 opgehaald van <http://www.prokino.nl/nl/web/diemen/jelletje/aanbod/algemeen>.
- *Rabobank* (2016). Op 11 februari 2016 opgehaald van www.rabobank.nl/images.
- Reurekas, F. & Krook, W. (1993). De Rabobank in Diemen. *Historische Kring Diemen* 3 (1), 8-13.
- Veilig bankgebouw Raiffeisen (11 januari 1967). *De nieuwe Diemerpost*, p.2.

Boven: Het interieur in 2016. De saaie loketten en de kantoorinrichting hebben plaatsgemaakt voor een vrolijk gekleurde inrichting van kinderdagverblijf Jelletje (foto: Wiard Krook, 2016, collectie HKD).

Links: De gang bij binnenkomst van het oude bankgebouw heeft tegenwoordig vrolijke kleuren. De kapstokken voor de lange jassen en de hoeden zijn nu laag en er hangen "luizenszakken" om de jassen van de kinderen te beschermen (foto: Wiard Krook, 2016, collectie HKD).

Liefde voor geschiedenis van directe omgeving

Toen ik me in 1999 meldde voor de redactie van het tijdschrift, trof ik een club met enthousiaste en vakbekwame mensen die een grote gemeenschappelijke deler hadden: de liefde voor de geschiedenis van je directe omgeving. Een groep mensen die vrijwillig en dus zonder enig winstbejag mooie bladen wilde maken voor andere mensen. Steeds weer, bij ieder thema van het tijdschrift, bleek dat het saaie imago van Diemen absoluut niet stond voor de werkelijkheid. Diemen is een oud dorp tegen Amsterdam aan en daar bleek van alles gebeurd te zijn. Ik ontdekte veel verborgen informatie over de heldenrol van Diemenaren in de Tweede Wereldoorlog, een onderwerp dat van huis uit mijn speciale interesse heeft. Zo interviewde ik Hebe Kohlbrugge, de vrouw die er bij was geweest toen in het drukkerijtje van Jeanne de Wild en Andries IJsendijk in de oorlog Vrij Nederland was gedrukt. Ze vertelde me uit eerste hand over het verzetswerk van Henk Hos en Piet Saan.

Maar ook de geschiedenis van het voetbal in Diemen bleek prachtig. Andere hoogtepunten? Op bezoek bij Koos Alberts die me vertelde dat hij duizenden foto's in de computer had staan. Om mijn opmerking dat "Ik verscheurde je foto," dan lastig was geworden, moest Koos hard lachen.

Taco ten Dam
eindredacteur tijdschrift Historische Kring Diemen, van 1999 tot heden.

‘EEN ANSICHT MET HERINNERINGEN’

Ronald van Gelder

Wie dit tijdschrift over de Ouddiemerlaan in handen heeft en de voorplaat bekijkt, zal meteen verrukt zijn van de Ouddiemerlaan. Wat een schoonheid, wat een plaatje! En hij of zij zal zich afvragen, waar zich dat stukje laan nou precies bevindt. Hoge slanke bomen, oude klinkerweg, prutslootje en een bijzonder gebouw rechts op de foto. Het gebouw lijkt een Godshuis in verbinding met een statig woonhuis met twee dakkapellen. Het is echter geen Godshuis, maar de *School met den Bijbel* annex woonhuis van het Hoofd der School. Locatie: ter hoogte van Ouddiemerlaan 51.

Eerlijker bedeling

De *School met den Bijbel* kon worden gesticht en opgericht in 1907, nadat in 1905 de wet op gelijke overheidsfinanciering voor alle soorten lager onderwijs, dus ook voor ‘bijzonder’ onderwijs, was gepasseerd. Tot dan toe ging een ruime meerderheid van de kinderen, ook van religieuze ouders naar de openbare school – voor zover kinderen naar school gingen. Dat veranderde echter in sneltreinvaart door de eerlijker bedeling van bijzondere scholen. Het werd daardoor voor diverse gezindten bovendien aantrekkelijker om hun eigen scholen te starten.

Afbeelding 2: De religieuze grondslag van de School valt al af te leiden uit de vormgeving van de voorpui van de School, bijvoorbeeld bij de twee raampartijen, die tezamen doen denken aan de Stenen Tafelen. Merk op: op het woonhuis van het toenmalige Hoofd der School Verhoef is in 1924 een extra verdieping gezet. (collectie HKD).

Afbeelding 1: Een aandeel in de Scholen met den Bijbel (januari 1907)

De *School met den Bijbel* is gesticht door de protestants-christelijke *Vereeniging tot Stichting en instandhouding van Scholen met den Bijbel* te Diemen, Weesperkarspel, Watergraafsmeer en Ouder-Amstel (*afbeelding 1*). Die religieuze grondslag van de School valt uit de Ansichtkaart op de cover af te leiden, bijvoorbeeld uit de vormgeving van de voorpui van de School bij de twee 'raampartijen'. Die doen tezamen denken aan de Stenen Tafelen, en binnen elke raampartij wordt aan datzelfde Bijbelse ontwerp ook weer gerefereerd (*afbeelding 2*). De vooringang van de school – het voorportaal naar de gang – bevindt zich in het verbindend deel met het woonhuis van het Hoofd der School. Die gang leidt de 51 leerlingen en twee leerkrachten naar de drie enige lokalen van de School.

Ingrijpende verbouwingen

Wie vandaag de dag bij de Ouddiemerlaan 51, met ons tijdschrift in z'n hand, naar die oude school zoekt, komt bedrogen uit. Want niet alleen zien we de lange ranke bomen niet meer, de klinkers in de weg of het smalle slootje, maar ook d'oude School met den Bijbel is niet meer. Noch als instituut, noch in zijn uiterlijke vorm. De voorkant van het gebouw is tegenwoordig namelijk de achterkant van het multifunctioneel activiteitencentrum *De Schakel*, en die pui is ook nog eens volledig veranderd. Verder bevindt de voorzijde van het gebouw zich sinds 1984 aan de Burgemeester Bickerstraat, op nummer 48A. En behoort het woonhuis ten slotte sinds '82 ook niet meer tot het gebouw (*zie afbeelding 3*), noch zit 't er nog aan vast.

Afbeelding 3: Het woonhuis is geen onderdeel van activiteitencentrum De Schakel, maar is privé-eigendom geworden (foto: Wiard Krook, collectie HKD).

Waar is die schoonheid van weleer gebleven? 'Een ansicht met herinneringen' zong Wim Sonneveld in de jaren zeventig al! Wat is er – letterlijk en figuurlijk – in godsnaam met dit Ouddiemerlaans erfgoed gebeurd? Een kort antwoord: het schoolgebouw is in de afgelopen eeuw driemaal ingrijpend verbouwd, deels door het doorslaand succes van de protestants-christelijke *School met den Bijbel* tot de jaren zeventig en deels door de noodzakelijke functieverandering van het gebouw, toen de ontzuiling deze school, maar ook alle bijzondere scholen keihard trof.

Spectaculaire groei en neergang

De eerste verbouwing van de School vond plaats in 1921. Het gaat goed met het bijzonder onderwijs, het aantal leerlingen en leerkrachten neemt toe (*zie ook het kader*) en het schoolbestuur besluit een verdieping op het gebouw te zetten, waar nog eens drie volle klassen kinderen les kunnen krijgen. Zo telt de school in die dagen dus zes klassen. Het succes van de school houdt niet op, want in 1951 telt de School al 283 leerlingen en wordt nogmaals besloten tot schooluitbreiding. In 1956 vergroot ➤

Van School met den Bijbel tot de Schakel

- 1907: De school heeft 51 leerlingen en telt 3 lokalen
- 1921: De school krijgt een verdieping met 3 extra lokalen (= 6 lokalen)
- 1924: Het huis van het Hoofd der School krijgt een extra verdieping
- 1927: De school telt 185 leerlingen
- 1933: De school telt 228 leerlingen
- 1939: De school telt 243 leerlingen
- 1951: De school telt 283 leerlingen
- 1953: De School krijgt drie nieuwe lokalen, achter de school (= 9 lokalen)
- 1976: De school telt 450 leerlingen
- 1982: Einde van de school; splitsing school en woning hoofd van de school
- 1984: Opening *de Schakel* door wethouder Ruitenbeek
- 2007: Multifunctioneel activiteitencentrum *De Schakel*
- 2014: *Historische Kring Diemen* neemt zijn intrek in *De Schakel*

men het totaaloppervlak van de school door in de richting van de Burgemeester Bickerstraat te bouwen, waardoor nog eens drie klaslokalen vol leerlingen les kunnen krijgen. De school telt inmiddels dus negen klassen. Een spectaculaire groei in leerlingenaantal, die overigens niet op zichzelf staat. In het jaar des Heeren 1957 is de verzuiling in ons land namelijk op zijn hoogtepunt en doen alle bijzondere scholen het goed. Ter vergelijking: zelfs negentig procent van de katholieke kinderen gaat naar een katholieke school!

Afbeelding 4: De school is uitgebreid; in 1956 zijn de oorspronkelijke ramen, geïnspireerd op de Bijbelse Stenen Tafelen, geofferd. De moderne ramen zijn rechthoekig van vorm (collectie HKD).

Bovendien besluit het schoolbestuur om bij de verbouwing het vooraanzicht aan de Ouddiemerlaan volledig te vernieuwen én te moderniseren. De bijbelse referenties van de raampartijen worden geofferd voor geometriek: rechthoekig raamwerk met veel glas (zie afbeelding 4). De school telt op zijn hoogtepunt maar liefst 450 leerlingen, waarvan wel een klein deel in dependences moet worden ondergebracht.

Het gaat dus goed met het bijzonder onderwijs, dus ook met het protestants-christelijk onderwijs – tot in de zestiger jaren. Dan loopt de verzuiling in de maatschappij spaak en gaan leerlingen van de verschillende geloofsgroepen niet meer automatisch naar hun 'eigen' school. In de jaren zeventig loopt dat aantal zelfs zodanig terug dat dát tot problemen in het bijzonder onderwijs leidt. Het gebouw aan de Ouddiemerlaan

wordt ten slotte in 1982 verlaten en blijft enige tijd leeg staan. Het wordt gekraakt, maar niet voor lang, mede dankzij toenmalig wethouder Alfons Ruitenbeek – tegenwoordig lid van de redactie van het tijdschrift van de *Historische Kring Diemen* – die toezegde, dat het gebouw aan de Ouddiemerlaan weer een nuttige functie zou krijgen voor de gemeenschap.

Een nieuw leven

De gemeente nam het beheer van het gebouw over en diezelfde wethouder Ruitenbeek loste twee jaar later bij de opening van *De Schakel* zijn belofte gloedvol in: "Vandaag staan we dan voor de officiële opening van *De Schakel*. We hebben wat bereikt namelijk een bruikbaar gebouw en een goed onderdak voor veel activiteiten hier in Diemen-centrum. Clubs en verenigingen hoeven niet rond een lantaarnpaal bijeen te komen. Want ze kunnen naar *De Schakel*."

In 1987 is het gebouw voor de derde en laatste keer ingrijpend aangepakt en is zowel de binnen- als de buitenkant gemoderniseerd. Mede daardoor is *De Schakel* inmiddels al vele jaren een succesvol multifunctioneel activiteitencentrum (zie afbeelding 5), voor groepen mensen van verschillende leeftijden – in het bijzonder voor ouderen.

Een mooie herbestemming voor de *School met den Bijbel*, die anders niet meer overeind gehouden kon worden. Hoe mooi is het niet, dat de *Historische Kring Diemen* sinds eind 2014, een ruimte heeft mogen betrekken in dat bijzondere stukje erfgoed aan de Ouddiemerlaan. Aan die eeuwenoude laan, waaraan we verknocht zijn en waarover we alleen maar konden praten, lezen en schrijven. Daar heeft de *Historische Kring* nu een eigen plek, een eigen gedroomde stek. Met een groot historisch archief, waarin veel ansichtkaarten worden bewaard.

Literatuur:

Ruitenbeek, A. Over Japanse vredesactivisten, Eva Furth, Kruidenhof, De Schakel en VSO. *Historische Kring Diemen*, 1-2015, 18-20.

Afbeelding 5: Multifunctioneel activiteitencentrum 'De Schakel' met achteringang aan de Ouddiemerlaan (foto: Wiard Krook, collectie HKD).

1973: Burgemeester Strumphler Tideman contra Actiecomité Behoud Oud-Diemen “ONDERTEKENAARS VAN BRIEFKAARTEN DRAGEN GEEN VERANTWOORDELIJKHEID, RAADSLEDEN WEL”

Taco ten Dam

Op 25 januari 1973 vindt er in de brandweerkazerne van Diemen een historische raadsvergadering plaats. De raadszaal van het nieuwe gemeentehuis is nog niet beschikbaar en door de te verwachten belangstelling is de raadszaal van het oude raadhuis aan de Hartveldseweg niet geschikt. Die avond wil burgemeester J. F. Strumphler Tideman het besluit bekrachtigd zien dat Diemen-Noord “onder het zand gaat” voor de ontwikkeling van een industrieterrein. De burgemeester, een jurist van de oude stempel, wacht een confrontatie met het “draagvlak”. De weerstand tegen de plannen is groot in Diemen. Meer dan 200 boeren en burgers willen erbij zijn om de discussie van de hoge heren op de voet te volgen. Met applaus en boegeroep uiten ze goedkeuring en afkeuring. De afloop van de discussie is onverwacht.

Burgemeester

Bert Roest is 7 jaar als Hans Strumphler Tideman in april 1956 als burgemeester zijn opwachting maakt in het raadhuis aan de Hartveldseweg in Diemen. Bert woont aan de Harmonielaan in het landelijke deel van Diemen in de buurt van de boerderijen aan de Ouddiemerlaan en het vele groen. Strumphler Tideman is 37 jaar als hij solliciteert naar de burgemeesterspost in Diemen bij Amsterdam. Een mooie leeftijd om eens goed van baan te veranderen, een baan voor het leven wellicht. In Rijswijk is de afgestudeerde jurist hoofdcommies ter provinciale griffie van Zuid-Holland en daarnaast raadslid voor de Partij van de Arbeid.

J.H. Strumphler Tideman

Amsterdam en Diemen

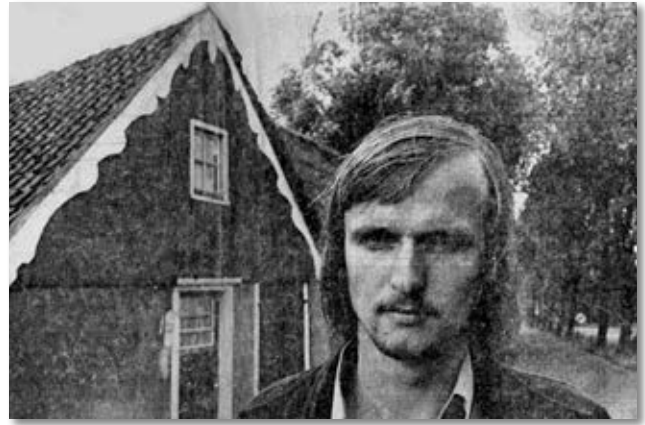
Hoewel de benoeming tot burgemeester van Diemen geen spectaculair voorpaginanieuws is, is bij de sollicitatiegesprekken ongetwijfeld aan de orde gekomen dat het in Diemen bij Amsterdam niet alleen gaat om het doorknippen van linten. De geschiedenis heeft laten zien dat een dorp onder de rook van de altijd roerige hoofdstad zelden rust gegund is. Amsterdam kan een “meedenkende” burgemeester in Diemen wel waarderen. In Amsterdam breken de plannenmakers zich namelijk al jarenlang het hoofd in de strijd tegen de hoge woningnood. Burgemeester Arnold Jan D’Ailly en zijn hoofdambtenaren kijken verlekkerd naar de groene randgemeenten als Ouder-Amstel, Weesperkarspel en Diemen. Daar ligt de grond, die ze zo nodig hebben, al is het groen en geen bouwgrond. En als er oude huisjes in de weg staan, is het “saneren en nieuwe woningen.” Het allerliefst veel en hoog. In de lucht is veel ruimte te winnen. Er is echter één probleem. Niet iedereen vindt de plannen leuk. Er is weerstand: de randgemeenten zijn immers zelfstandig en provincie en rijk pikken het arrogante toontje van Amsterdam niet graag. Een meedenkende burgemeester in Diemen is voor Amsterdam dus wel zo handig.

Tuincomplex Herman Munnik

In maart 1957 geeft Tideman, zoals de Diemenaren de burgemeester kortweg zijn gaan noemen, zijn visitekaartje af. Geëscorteerd door een aantal politiemannen loopt hij het tuincomplex van H. Munnik op. Daar wonen vanwege de hoge woningnood in Amsterdam, met goedkeuring van ex-burgemeester Dallinga, bijna 40 jonge gezinnen in opgeknapte noodwoningen. De gemeente Diemen wil daar industrie vestigen, maar de onderhandelingen zijn gestrand. Munnik vindt dat Tideman te weinig biedt voor de grond en weigert het tuincomplex te verkopen. Vervolgens doet Tideman de politieke trukendoos open en stelt dat “de huizen niet beantwoorden aan de eisen van hygiëne.” Daarna gaat hij tot sloop over en bekommert zich niet om de jonge gezinnen. Maar die komen in verzet. En nu staat de burgemeester, die indruk wilde maken met zijn legertje geüniformeerden, eigenlijk een beetje beteuterd te kijken naar het gebarriceerde bruggetje dat toegang geeft tot het complex. Het zou niet het laatste conflict in Diemen zijn waar burgemeester en gemeenteraad lijnrecht tegenover inwoners van Diemen zouden komen te staan. ➤

Zo rustig en landelijk was de Ouddiemerlaan in 1972. Boerderij Het Regthuys op nummer 158 van de Ouddiemerlaan koestert in het zonnetje (foto: Henk Teiwes, collectie HKD).

Bert Roest in 1972 (foto: Het Parool).

Wonen en industrie

Gijs van Hall, die D'Ailly in 1957 in Amsterdam is opgevolgd, wil het liefst de randgemeenten inlijven, maar hij vangt bot bij het rijk. De socialist Van Hall heeft een geducht tegenstander in VVD-minister van Binnenlandse Zaken Edzo Toxopeus. Deze staat een regionaal samenwerkingsverband tussen Amsterdam en de randgemeenten voor. Als Van Hall vol gas geeft en lobbyt dat het een lust is, zit Tideman in een lastig parket. Het is het begin van een jarenlang getouwtrek tussen Amsterdamse en Diemense belangen. Het levert Tideman in Diemen weinig sympathie op. Hij strijdt weliswaar voor het behoud van Diemen als zelfstandige gemeente, maar gaat ook volop mee in de wederopbouwmanie waarbij "al het oude weg voor nieuw" het motto is. Vol overtuiging gaat Tideman mee in de grootstedelijke uitbreidingsplannen. Moderne woonwijken en industriële voorzieningen dienen in hoog tempo uit de grond gestampt te worden. In Noord en Zuid vallen de klappen. De ontmanteling van Diemen-Zuid is uitgebreid beschreven in de tijdschriften

van de *Historische Kring Diemen* en het boek *Herinneringen aan het verdwenen Diemen-Zuid*. En hoe ging het in Diemen-Noord?

Actievoerder Bert Roest

Het is niet hoogdravend te stellen dat Diemen-Noord er in 2016 heel anders had uitgezien zonder de activiteiten van Bert Roest, de jongen die 7 jaar was toen Strumphler Tideman burgemeester werd. In 1973 is hij van lieverlede actievoerder geworden. Het gaat hem aan het hart dat de vernieuwingsplannen van de Diemense gemeenteraad catastrofaal zijn voor het behoud van de buurt die hij zo lief heeft. Hij is er opgegroeid, heeft er met vriendjes gespeeld en hij is nog steeds gek op de landelijke omgeving met haar huisjes en boerderijen. Behalve actievoerder is Bert Roest ook de verslaggever bij de krant van zijn vader, de *Diemer Courant*. In de tijd dat de grote kranten nog huis aan huis door de brievenbus gaan, lezen de Diemenaren de *Diemer Courant* er graag bij. Het plaatselijke nieuws interesseert hen, zeker nu er zoveel rommelt in het dorp.

Dinsdag 14 mei 1963.

Bespreking met het Gemeentebestuur van Diemen.
Bezoek aan Over-Diemen.

Aanwezig: H.S. (rapporteur), H.N.v.R.A., P.S.A. Kikkert (technisch assistent I.P.P.).

1. Te 9.45 uur vond vanwege het I.P.P. een bespreking te Diemen plaats met:
Mr. J.H. Strumphler Tideman (burgemeester), P.J. Schneider (wethouder van onderwijs), de heer Claus (notulist) en H.M. Roukes (hoofdamtensar Gemeentewerken, afd. Weg- en Waterbouw).

Deze bespreking had ten doel toestemming van het Gemeentebestuur te verkrijgen voor het doen van opgravingen, vooral bij de objecten Oud Diemen en Ouderkerkerlaan (Verkenning 29.IV.63: 4 en 5). Deze toestemming was niet moeilijk te verkrijgen, temeer door de zeer positieve houding van het gemeentebestuur van Diemen, bij monde van de burgemeester, t.a.v. het oudheidkundig bodemonderzoek. Naast een allervriendelijkste ontvangst der vertegenwoordigers van het I.P.P. werd ook van gemeentewege de grootst mogelijke steun bij het onderzoek toegezegd.

Gunstige factoren hierbij zijn:

- a. het plan een historische tentoonstelling over Diemen te organiseren (naar een initiatiefvoorstel van het raadslid drs. G. van Wijk (tevens A.W.W.N.-lid)).
- b. de toekomstige verbinding van Rijksweg 1 buiten Diemen om met de brug over het buiten-Y, waardoor Oud Diemen geheel zal moeten verdwijnen.
- c. de toekomstige uitbreidingen van woon- en industriegebieden van Diemen zelf. Deze werken zullen in een periode tot ca. 1975 uitgevoerd worden, zodat het I.P.P. er te juister tijd bij is gekomen.

Inspreekrecht

Al in de vroege jaren zestig werken ambtenaren in het Diemense raadhuis aan de verdwyntruc van het oude Diemen-Zuid en de oude dorpskern rond de Ouddiemerlaan inclusief de begraafplaats *Gedenk te Sterven*. In Diemen-Noord moet honderd hectare weiland wijken voor de aanleg van een industrieterrein. In 1971 zijn de tijden echter veranderd. De jaren zestig hebben vooral de jeugd intussen mondiger gemaakt en het milieubesef is gegroeid onder vele lagen van de bevolking. Ook in Diemen. Als bij de gemeentelijke commissievergaderingen in Diemen het inspraakrecht wordt ingevoerd, maakt Bert Roest daar meteen gebruik van. Het inspraakrecht is immers ingevoerd om burgers meer te betrekken bij het bestuur van de

Verslag van vertegenwoordigers van het Instituut Prae- en Protohistorie van de Universiteit van Amsterdam met o.a. burgemeester Strumphler Tideman op 14 mei 1963. Toen reeds werd gesproken over "de toekomstige verbinding van Rijksweg 1 buiten Diemen, waardoor Oud Diemen geheel zal moeten verdwijnen".

gemeente. Maar dat is even wennen voor de gemeenteraad die tot dat moment geen strobreed in de weg is gelegd. Roest vraagt wat er met Oud-Diemen en het landelijk gebied gaat gebeuren. En ja, het antwoord komt binnen tien dagen. Burgemeester en wethouders geven aan dat ze net (!) hebben besloten de oude bebouwing te slopen.

Actiecomité

Bert Roest laat het er niet bijzitten. Hij schrijft voor de *Diemer Courant* een reeks artikelen over Oud-Diemen. Als hij veel reacties krijgt en zich gesteund weet door veel ongeruste inwoners, doet hij een oproep om een actiecomité te vormen. Binnen korte tijd melden zich honderd Diemenaren. Uit deze groep ontpopt zich een kleurrijk comité dat veel in huis heeft. Niet alleen geëngageerden met een duidelijke mening zoals de kunstschilder Peter van Wel, de student Ed Gouverneur en de huisvrouw Yvonne Stravers, maar met de bouwkundige Hein van Dillen en met name de politicoloog Jan de Lange heeft het comité veel kennis van zaken in huis. En dan is er natuurlijk Bert Roest zelf, als verslaggever van de *Diemer Courant* altijd belangstellend, betrokken en dicht op het Diemer nieuws. Juist de *Diemer Courant* die zich als onafhankelijk profileert, is Strumphler Tideman een doorn in het oog. "De *Diemer Courant* is het clubblad van het actiecomité," schampert hij tegen een journalist van de *Nieuw Revu*.

Geen industrie, dan ook geen zwembad

Maar door de uiterst zorgvuldig opgestelde nota's die vooral Jan de Lange voor zijn rekening neemt en de publicitaire stroom, groeit de verontwaardiging in Diemen. Eén voor één worden de argumenten van B&W ontkracht dat een industrieterrein in Diemen-Noord noodzakelijk is. Maar vooralsnog is de gemeente doof voor de argumenten van het actiecomité. Reeds aangekochte woningen laat men opzettelijk verkrotten of sloop men meteen. In allerijl

Als bij de gemeentelijke commissievergaderingen in Diemen het inspraakrecht wordt ingevoerd, maakt Bert Roest daar meteen gebruik van.

Het Actiecomité Oud-Diemen/Diemen-Noord in maart 1973. Van links naar rechts: Hein van Dillen, Peter van Wel, Bert Roest, Ed Gouverneur, Jan de Lange en Yvonne Stravers (foto: Nieuwe Revu).

verkoopt de gemeente grond aan Rijkswaterstaat om te voorkomen dat een alternatief idee van het actiecomité kans van slagen heeft. Tideman en zijn college doen er werkelijk alles aan om de gemeenteraad tijdens de vergadering van 25 januari 1973 voor een voldongen feit te plaatsen. Het industrieterrein zal en moet er komen. Tideman heeft de centjes van het industrieterrein in Diemen-Noord heel hard nodig voor het project in Diemen-Zuid. De geschatte winst van 30 miljoen gulden is al bestemd voor het stuk Bijlmer op Diemens grondgebied, aan sportparken en een zwembad. Zijn argumentatie is zwart-wit: geen industrieterrein, dan geen sportparken en geen zwembad in Diemen-Zuid. Een beetje geoorloofde chantage en uitspelen van bevolkingsgroepen behoren blijkbaar tot de onorthodoxe politieke manoeuvres die Tideman tijdens de vroegere contacten met Amsterdam heeft opgedaan. Overigens is zijn partner-van-het-eerste-uur Gijs van Hall dan allang weggestuurd in Amsterdam. ➤

Tekening "Oud Diemen" van Ger Gerrits, augustus 1940 (gezien vanaf het hek van begraafplaats Gedenk te Sterven (collectie Stadsarchief Amsterdam)).

Hoe lang kan Tideman nog om de actiegroep heen?

Laconiek

Ondanks de politieke druk heeft het actiecomité 5000 handtekeningen als steunbetuiging verzameld. Strumphler Tideman blijft de actievoerders echter beschouwen als een groep lastige mensen. Zij willen dingen die niet kunnen en willen een beleid ombuigen op een veel te laat tijdstip. Maar het actiecomité heeft niet alleen kritiek, het draagt ook alternatieven aan: woningbouw in Diemen-Noord, een kinderboerderij, horeca en een zwembad. Daarnaast is er ruimte voor twee veeteeltbedrijven. Hoe lang kan Tideman nog om de actiegroep heen? Op de handtekeningenactie reageert hij laconiek: "Ondertekenaars van briefkaarten dragen geen verantwoordelijkheid, maar raadsleden wel." Maar de geest is uit de fles en het actiecomité weet van geen wijken. Het is de opmaat voor een roerig avondje.

Confrontatie

De populariteit van het actiecomité is inderdaad in korte tijd tot grote hoogte gestegen. Niet alleen de handtekeningenactie bewijst dat. In de vroege avond van 25 januari 1973 verzamelen zich tientallen demonstranten, een koe en een geitje bij de brandweerkazerne. Als de deur om acht

uur opengaat, zijn in een mum van tijd de 122 stoelen bezet. Tientallen Diemenaren moeten zich tevreden stellen met een staanplaats. Allemaal willen zij getuige zijn van de bespreking waarin de hoge heren van het dorp een cruciale beslissing gaan nemen. De raadsleden kijken hun ogen uit. Dit is geen *business as usual*. Hier staan de kiezers zelf met heel andere ideeën over Diemen-Noord dan de burgemeester en zijn wethouders. En hier staan natuurlijk ook de kiezers van de komende gemeenteraadsverkiezingen van 1974.

Spanning

De vergadering duurt vier lange uren. Het thema is duidelijk: wel of geen industrieterrein in Diemen-Noord? Het college van B & W heeft de financiering van aantrekkelijke gemeenschapsvoorzieningen gekoppeld aan de te verwachten financiële opbrengsten van de komst van de industrie. D'66, de betrekkelijke nieuwkomer in de politiek en exponent van de toegenomen burgerlijke betrokkenheid in de politiek, dient meteen samen met de VVD een motie in. Zij willen een gedegen onderzoek naar de noodzaak, het welzijnsaspect en de financiële situatie van het geplande industrieterrein. PSP'er Wout Vedder oogst langdurig applaus als hij zich solidair verklaart met de "groene" wens van de bevolking. De collegepartijen PvdA en KVP verweren zich mager. Het is voor hen een herhaling van zetten alsof de tijden niet veranderd zijn. Terwijl ze aan de ene kant complimentjes uitdelen voor de werkzaamheden

Diemer Courant, 1 februari 1973

Pagina 2

DIEMER COURANT

B en W hadden kwaliteit van het actiecomité Diemen-Noord/Oud Diemen onderschat

Dat er wat bijzonders aan de hand was, kon men duidelijk merken de afgelopen donderdag. Met een geluidswagen was de inwoners van Diemen duidelijk gemaakt dat de raadszitting van 25 januari 1973 een historische betekenis zou hebben. Vandaar dat het niet zo verwonderlijk was, dat men tegen acht uur (om even over zevenen stonden de eerste demonstranten al bij de brandweerkazerne) dan, een slogan "DIEMEN-NOORD-GROEN"

duidelijk probeerde te maken dat men het met het actiecomité eens was. Even over half acht arriveerde een zoon van wethouder H. Vedder met een roodbeente koe, gevolgd door een stammet geitje. Het gevecht posterde zich voor de ingang van de brandweerkazerne en telkens wanneer een raadslid of iemand die met de raad te maken had arriveerde, wilde het koebeest meer naar binnen stappen. Het was duidelijk te zien, dat de Edelhertse bereid was zich niet op hun gemak voelen.

Comité onderschat, van het hart dat zij weinig begrip

Toen dus de nacht de vanstellen: het comité schat. Het handtekening deed hem durfden so waarde van tekening we We hebben het een seks boom outside "Aanleg in goedkeurd kwam al su stemmenverl deel van de wijzen. Toen sterks half t werd nog su stem gevoerd delijk viel d

Met een kleine variant kan men zeggen dat B. en W. met vijf en halve hectare "de koe en de geit" wilden sparen, hoe het ook zij, ze waren 25 januari 1973 aanwezig om dit kracht bij te zetten. (foto Bert Roest)

Succes voor aktie Diemen-Noord groen

Op vijftienvoeg januari, om acht uur 's avonds, vond de raadsvergadering plaats, waar de beslissing zou vallen of Diemen-Noord groen krijgt of "industrieterrein" wordt.

Met een kleine variant kan men zeggen dat B. en W. met vijf en halve hectare "de koe en de geit" wilden sparen, hoe het ook zij, ze waren 25 januari 1973 aanwezig om dit kracht bij te zetten. (foto Bert Roest)

Met een kleine variant kan men zeggen dat B. en W. met vijf en halve hectare "de koe en de geit" wilden sparen, hoe het ook zij, ze waren 25 januari 1973 aanwezig om dit kracht bij te zetten. (foto Bert Roest)

Als er in de toekomst geen koe meer in Diemen zal zijn, zal deze foto in de annalen van de geschiedenis bewaard kunnen blijven van een aantal Diemenaren die gemeenschapszinnig hebben voor de heilige plannen van het college van B. en W. anno 1973. (foto Jim Schilten)

... in te schakelen om de verkoopbaarheid van het stuk te vergroten. De koe en de geit werden gebruikt om de koe en de geit te laten zien. De koe en de geit werden gebruikt om de koe en de geit te laten zien. De koe en de geit werden gebruikt om de koe en de geit te laten zien.

Als er in de toekomst geen koe meer in Diemen zal zijn, zal deze foto in de annalen van de geschiedenis bewaard kunnen blijven van een aantal Diemenaren die gemeenschapszinnig hebben voor de heilige plannen van het college van B. en W. anno 1973. (foto Jim Schilten)

van het actiecomité, verdedigen ze vertwijfeld hun standpunt met onduidelijke cirkelredeneringen. De heer Klein (PvdA) zoekt de grens op. De spanning in de drukke raadszaal stijgt als hij een motie aankondigt waarin hij vraagt om in geheel Diemen-Noord industrie te vestigen.

Onverwacht slot

De burgemeester doet een uiterste poging voor steun van de motie-Klein. Zijn argumenten als "Een industrieterrein kan heel keurig zijn" en "Onze hogere ambtenaren willen nu eindelijk wel eens weten waar zij aan toe zijn" maken allang geen indruk meer. De kloof tussen B&W en burgers is te groot. De laatsten hebben het milieu en "groen" hoog in het vaandel staan en Tideman toont zich onveranderd de *diehard*-vertegenwoordiger van de wederopbouwgeneratie van "saneren en nieuwbouw". De PvdA-ers Fröberg en Duran én KVP-er Ruitenbeek benadrukken nog maar eens dat tijdverlies, laat staan het risico dat het industrieterrein afgeblazen wordt, funest is voor de financiële huishouding van Diemen. Als duidelijk wordt dat het Protestants-Christelijk Blok de kant van het actiecomité kiest, trekt Klein zijn kansloos geworden

motie in. Zonder hoofdelijke stemming wordt de *motie-De Jongh/Dijkman* aangenomen. Burgemeester Strumphler Tideman sluit de vergadering teleurgesteld af. Hij geeft aan een opkikkertje nodig te hebben: "Ik kan vannacht pas rustig slapen als ik een paar biertjes heb gedronken, dat begrijpt u wel." Biertjes voor de verliezer, champagne voor de winnaars.

Hoe het verder ging

Het industrieterrein kwam er niet. Begraafplaats *Gedenk te Sterven* bleef behouden. Bij de nieuwbouw van Diemen-Noord was aandacht voor oud en groen, al zijn de meningen erover verdeeld. Het zwembad in Diemen-Zuid kwam er wel. De sportcomplexen kwamen er ook. Hans Strumphler Tideman nam in februari 1990 afscheid als burgemeester van Diemen, 23 jaar na de val van Van Hall in 1967. Bert Roest vertrok in de zomer van 1975 uit Diemen. Hij woonde en werkte als journalist in Nijmegen en Venlo. In Venlo was hij verantwoordelijk voor de lezersmarkt en uitgever bij het regionale dagblad. Hij woont in Bussum.

Bronnen

- *Angst in Diemen*, (4 maart 1957). De Waarheid, p.1.
- **Bommels**, Bert. (13 september 1972). *Bulldozer bedreigt oud dorpje*. Het Parool, p.7.
- **Dam**, Taco ten, **Groen**, Dineke & **Groen**, Jan. (2010). *Herinneringen aan het verdwenen Diemen-Zuid*. Diemen: Historische Kring Diemen.
- *De vaste route van Sara Stolk-Duijs* (2015), op 10 januari 2016 opgehaald van <http://www.onsamsterdam.nl/15-dossiers/dossiers/3003-de-vaste-route-van-sara-stolk-duijs>
- **Dijk**, Steven (red.), **Blok**, Guus, **Kooijenga**, Jan & **Roos**, Frank. (1986). *40 Jaar PvdA Diemen, een geschiedenis van een afdeling*. Diemen: Uitg. Rietveld en Steinmetz Producties.
- **Dijk**, Ton van & **Linnekamp**, Hans. (1973). *Diemen in puin*. Nieuwe Revu, nr 11, 12-15.
- Historische Kring Diemen (2014). *25 jaar Diemen-Noord*. Tijdschrift van de Historische Kring Diemen, 24 (2).
- *Nieuwe burgemeesters te Katwijk, Valkenburg (Z-H) en Diemen*, (27 april 1956). De Tijd, p.7.
- **Roest**, Bert. (1 februari 1973). Grote nederlaag college van B. & W., Diemen-Noord niet onder het zand. Diemer Courant, p.1 en 2.
- **Welgraven**, Co. (2014) Walraven van Hall (1906-1945. Bankier van het verzet), op 8 januari 2016 opgehaald van <http://www.historischnieuwsblad.nl/nl/artikel/26926/walraven-van-hall-1906-1945-bankier-van-het-verzet.html>

Geen kwaad woord

Als secretaris van de HKD heb ik mij gedurende 18 jaar enorm ingezet voor de vereniging. Dit in samenwerking, met in eerste instantie Jaap Haag als voorzitter, en daarna John Cuypers als zijn opvolger.

Het driemanschap John Cuypers, Gerard Baars en Henk Teiwes was een unieke combinatie van bestuursleden. Wij konden uitstekend met elkaar opschieten. Tijdens al die lange jaren is er tussen ons geen kwaad woord gevallen. Het secretariaat heeft mij veel vreugde gegeven. Ook het plannen en het leiden van de excursies – met hoogtepunten als Maastricht, Antwerpen, Middelburg en Bergen op Zoom – gaven mij het gevoel iets voor de HKD te kunnen doen.

De hoogtepunten in de 25 jaar dat de HKD bestaat, zijn de periodieke tijdschriften die zijn uitgegeven, met daarbij de uitgave van de boekwerken. Vooral het uitmuntende boek "Diemens Oorlog". Hiervoor verdienen de auteurs een dikke pluim op de hoed.

Met betrekking tot de toekomst hoop ik dat de jeugd meer interesse gaat tonen in de geschiedenis van Diemen. Veel publiciteit vanuit de HKD is dan ook belangrijk. Er zal meer naar buiten moeten worden getreden met meer informatie aan de leden, want dat ontbreekt nog wel eens de laatste jaren. Veel succes daarmee!

Henk Teiwes
Secretaris bestuur HKD, 1991 tot 2009.

OUDE ADVERTENTIES UIT DE DIEMER COURANT

Scanning en selectie: John Haen

De Diemer Courant – tegenwoordig het Diemer Nieuws – is een levendig naslagwerk om Diemens historie te herbeleven. Neem de oude advertenties van bedrijven en organisaties die gevestigd waren aan de Ouddiemerlaan. Ze herscheppen verloren tijdsbeelden. Timmerfabriek en Trappenmakerij 'De Merwede' is een van de oudste adverteerders die wij selecteerden (1931 en 1935): ze bevelen hun timmerwerken aan 'tegen sterk concurrerende prijzen'. De advertentie van J.C.C. Goedhart, aannemer aan de Ouddiemerlaan 69, geplaatst in 1933 is ook een snoepje. De pagina's met advertenties geven een mooi beeld van de diversiteit aan bedrijven, die in de loop der jaren aan de oudste laan van Diemen gevestigd waren.

SCHOENREPARATIE?
Geef ze in handen van een vakman

Ook in 1965 hopen wij de uiterste zorg aan Uw schoenen te besteden!!!

Gaarne wensen wij U een
Gelukkig Nieuwjaar

Brabantse Schoenmakerij
A. de Ruyter

Hoek Ouddiemerlaan 2 - Telefoon 94 83 59 - Diemen

ATTENTIE!

Wij maken voor uw feestjes passende gedichten, zowel voor jonggehuwden als bij 12^{1/2}, 25, of 50-jarige Echtvereniging. Levensloop geschreven op rijm met randschrift in boekformaat of als film binnen 3 weken gereed. Komt U eens praten, wij geven gaarne inlichtingen.

Aanbev., **C. ROZEKRANS**
Oud-Diemerlaan 7, Diemen

Reclame doet een heleboel, Maar.....

kwaliteit bereikt het doel

Ons devies luidt:
Voor kwaliteit naar
Magrijn
Brood- en
Banketbakker
Oud-Diemerlaan 11-13
Diemen

Stelt nu prijs op
prima schoenreparatie

Met ons nieuw origineel infrarood bestraling-apparaat lijmen wij uw zolen muurvast

Zonder spijkers
NIEUW
Brabantse Schoenmakerij

Loslaten uitgesloten
NIEUW
de Ruyter & Zonen

Oud-Diemerlaan 5, Diemen

Instituut „MDO“

Opleiding
Middenstands-diploma

Ook repetitie-cursus voor hen die dit jaar afgewezen zijn

Opleiding Land- en
Tuinbouwadministratie

WIST U?

dat wij uw advertenties verzorgen voor alle bladen in Nederland?

gratis advies eigen layout-verzorging

UITGEVERIJ

Diemer Courant

Ouddiemerlaan 13
Ons kantoor is geopend van maandag t.m. vrijdag 9.00-13.00 uur, tel. 92 21 95

TIMMERFABRIEK en TRAPPENMAKERIJ „DE MERWEDE“

Tel. 53044
Oud Diemerlaan 12 - Diemen

Belast zich met het maken van alle soorten
TIMMERWERKEN, zoals: PUIEN, WINKELBETIMMERINGEN, TOONBANKEN, VITRINES, TEAK-HOUTEN DEUREN, RAMEN, DEURKOZIJNEN, TRAPPEN, DEKTREDEN OP TRAPPEN,
TEGEN STERK CONCURREERENDE PRIJZEN

Loon Zaag en Schaverij
Aanbevelend, Ph. DE WOLF

Meldt U aan of vraagt inlichtingen bij den cursusleider

Th. de Vries
Oud-Diemerlaan 16

Als U van plan is bent een

HAARD of KACHEL te kopen dan kunt u NU kiezen uit een grote collectie in onze verbouwde en vergrote showroom.

Alle merken uit voorraad leverbaar, o.a.: BRONCO PASJA, JAARSMA, ETNA etc. voor deskundig advies en vakkundige plaatsing

Gebr. van Dijk
„DE OUDE SMIDSE“
Ouddiemerl. 19-21, tel. 742470

„SHOWROOM“ achter de werkplaats

C. J. A. Rozekrans
Herenkapper

Oud Diemerlaan 16 Diemen
Ingang salon Burg. de Kievietstraat

Er ligt geld op U te wachten!

Doe als honderd duizenden tevreden huisvrouwen:
wordt „Spar“-klant

Fa. van der Putten
Ouddiemerlaan 14 Tel. 56289

FOTO FILM

Tijhuis

Ouddiemerlaan 16 Diemen

Bij elk vertier

AMSTEL BIER

Bierhandel en Limonadefabriek „De Kroon“
Oud-Diemerlaan 20-22 Telefoon 55220

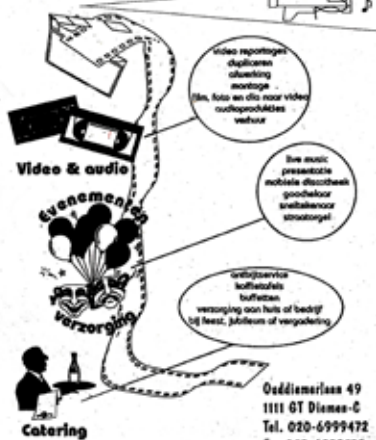
Makelaarskantoor **P. KASKENS**
 Oud-Diemerlaan 24 - Diemen - Telefoon 50122
Hypotheek - Administratie
Taxaties voor V.A.B. - Heffing ineen
 Sluit ook **ALLE** verzekeringen

NAAMLOZE VENNOOTSCHAP
TIMMERFABRIEK EN TRAPPENMAKERIJ
„DE MERWEDE“

TELEFOON 53044
 (Amsterdam)
 —
 DIEMEN
 Oud-Diemerlaan 20-22

Party Productions
music & video

TANK- EN DOORSMEERSTATION
 CONTINENTAL BANDEN DEALER
 VERKOOP — INHUUR — FINANCIERING
A.S.B. MOTORTIJM
 Ouddiemerlaan 24 — Diemen — Telefoon 948774

Het oudste adres in
 Diemen voor uw
schilderwerk
 is
**WILLEM
 MARTENS**
 Oud-Diemerlaan 37-39

J. C. C. GOEDHART,
 AANNEMER
 DIEMEN :: TELEFOON 61464
 OUD-DIEMERLAAN 69.

safe-loket:
 veilige „woning“ voor
 waardepapieren

Veilig gevoel voor u: Waardepapieren „verzekerd bewaard“. Wegvallen onmogelijk. Vernieling door brand onmogelijk. Een grote zorg minder voor weinig geld. Went het huren van een safe-loket bij onze bank is een goedkope aangelegenheid. Informeer eens naar de voorwaarden. En verwonder u om zoveel zekerheid tegen kleine kosten.

COOP. RAIFFEISENBANK
 OUD-DIEMERLAAN 25 - DIEMEN - TELEFOON 51429
 AANGESLOTEN BIJ DE COÖPERatieve CENTRALE RAIFFEISENBANK TE UTRECHT

Stichting Kath. Verzorgingshuis
„DE DIEM“
 Oud Diemerlaan 110
 1111 HL Diemen
 In ons tehuis is regelmatig ruimte voor
oproepkrachten
 in de huishoudelijke sector in de leeftijd tussen 25 en 45 jaar.
 Belt u voor verdere informatie en het maken van een afspraak vrijdag 6 november tussen 14.00 en 16.00 uur met mevrouw A. Hesterman, tel. 992255.

D. V. A. V. -ers
 geeft Uw Groenten- en Aardappelen afval aan.
 G. FENNELA
 Oud Diemerlaan 122 Diemen

Atria Lucifers-Diemen
 OVERZEESCHE HANDELSVENNOOTSCHAP „ATRIA“ GEVESTIGD TE AMSTERDAM
 KANTOOR: Oud Diemerlaan 84F Tel. 55355
 FABRIEK: Waaiersteed 70 Tel. 55356
 TELEGRAMMIS: HALABAR
 POSTGID: 257220

PLATEN
 REKKEN
 PLATENDOEKEN
 CASSETTES

★

Grammofoonplatenpecialzaak
„DISCO DIEMEN“
 A. H. RIJSENBRIJ — WINKELCENTRUM
 OUD-DIEMERLAAN 199 - DIEMEN - TEL. 90 19 10

Het rijwielmagazijn van St. Nicolaas heeft een grote collectie praktische geschenken

KINDERFIETSEN, reeds vanaf	f 50,-
KINDERDRIEWIELERS vanaf	.. 17,50
AUTOPEDS met zijes vanaf	.. 28,-
BROMMERHANDSCHOENEN vanaf	.. 11,-
REGENBROEKEN vanaf	.. 14,-
ELECTRISCHE LANTAARNS vanaf	.. 7,50
STUUR- en PAKTASSEN vanaf	.. 3,-
KEUZE UIT 300 RIJWIELEN, voor elk wat wils in 14 kleuren vanaf	.. 125,- geheel compleet

J. TIJMS
 OUDDIEMERLAAN 31-33 - TEL. 59788
 DIEMEN
 Vrijdagsavonds tot 10 uur geopend

KAPSALON MARO
 DE HERENKAPPER VOOR DIEMEN

Tevens speciaalzaak voor **PARFUMERIEEN**.
 Grote sortering in vele buitenlandse merken.
C. W. VERLAAN
 Oud-Diemerlaan 195
 Telefoon 5 69 48
 DIEMEN

Stomerij Droog
 Cleaning Service is vernieuwd!

Het interieur is geheel vernieuwd door middel van computergestuurde kledingtransportband

Reinigt:

- * Al uw kleding
- * Gordijnen
- * Tapijten (ook Perzische en Oosterse tapijten)
- * Alle kledingreparaties
- * Dekens, dorpis en dekbedden
- * Speciaal in Diemen: het reinigen, bijvullen en vernieuwen van dekbedden.

Waaruit bestaat de behandeling?

- * Chemisch reinigen
- * Vieksen verwijderen
- * Verstevenen, oppolieren
- * Waterafstotend impregneren
- * Modelpersen
- * Kwaliteitscontrole

Voor u kado
 Iedere klant ontvangt tijdens de openingsdagen een schitterende kalender met 4 reproducties van de beroemde schilder Van Gogh kado.

Ouddiemerlaan 201
 Winkelenstrum Diemerplein
 Telefoon 626-901924

Ch. Hezgroopplein 26
 Telefoon 626-940766

School met den Bijbel
 Oud-Diemerlaan 51 - Diemen

Opname van nieuwe leerlingen dagelijks bij het Hoofd der school.
 Leerlingen voor de 1ste klas moeten voor 1 Oct. 6 jaar zijn.
 De school leidt op voor
 Mulo, H.B.S., Gymnasium, Lyceum, enz.
 J. C. A. Bredschneyder, H. d. S.

CHANDNI'S
 EETHOEKJE EN WERELDWINKEL
 met gerechten uit vele landen, ook kindermenu's!

Oók afhalen

Wij verkopen speciale **MAX HAVELAAR** koffie en eco-producten uit de 3e-wereldlanden.

Ouddiemerlaan 100, Diemen. Tel./fax: 020-6228222
 Maandag gesloten, dinsdag-zondag 16.00-21.00 uur

Wasserij-Stomerij
H. v.d. Vegt
 Ouddiemerlaan 201
 Tel. 901924

Uw donsdekbed weer zo goed als nieuw, door het reinigen en bijvullen van uw donsdekbed.

Op de marktdag 30-3 10% korting

Lakenpakket 6 stuks 10,-

PRACTICA
 Meubelen b.v.

De eerste meubelzaak in Diemen
 Bezoek ons **ALS LAATSTE** „zonder drempelvrees“
 Diemen voor meubelen toonaangevend in het hart van Diemen, tegenover het Gemeentehuis!
ODD DIEMERLAAN 205-215

De eerste meubelzaak in Diemen
 Bezoek ons **ALS LAATSTE** „zonder drempelvrees“
 Diemen voor meubelen toonaangevend in het hart van Diemen, tegenover het Gemeentehuis!
ODD DIEMERLAAN 205-215

Ten slotte toch Practica - Ten slotte toch Practica
 * **KLASSIEK** Waar komt u dat nog tegen?
 * **MODERN** De goede naam van uw kook
 * **OUD-HOLLANDS** van jaren geleden !!

Ten slotte toch Practica - Ten slotte toch Practica
 WINDAG ROOFPORTEL - WINDAG ROOFPORTEL

Unieke fotoserie 1970-'71

'BUITENLUST' BEGIN JAREN ZEVENTIG ONTMANTELD

Bert Roest

Bert Roest was actievoerder van de werkgroep Tot Behoud van Oud-Diemen en Diemen-Noord. Bert was 22 jaar toen hij eind 1971, begin 1972 de foto's maakte die alle op deze pagina's afgebeeld staan.

In 1972 is begonnen met – zeg maar – de jammerlijke verdere ontmanteling van een bijzonder stukje Diemen. In dit geval de driehoek tussen de ringspoorweg en de spoorlijn in Diemen-Noord. Dit ringspoor is in de crisisjaren tussen 1935 en 1940 aangelegd. Daarvoor waren *Buitenlust* en *Spoorzicht* een ononderbroken onderdeel van Diemen-Noord.

December 1971. Zo was het beeld, wanneer je van de Harmonielaan naar de Ouddielerlaan reed. Een plaatje. Bij de ouderwetse telefooncel de PTT-brievenbus én de blauwe girobus. Ja, vroeger deed je de gemeentegro in de blauwe bus en niet in de brievenbus.

De smalle Ouddielerlaan met 25 jaar oude populieren en aan weerszijden een sloot. De weg moest breder worden om de stroomverkeer naar Diemen-Noord mogelijk te maken. De populieren zijn na de Tweede Wereldoorlog geplant. De bomen die er eerder stonden, sneuvelden in de oorlog. Op de achtergrond de afgebroken boerderij 'Oud Eigen' van 1906.

De boerderijen *Oud Eigen*, bewoond door de familie Dirk Vedder, en *Buitenlust*, bewoond door boer en veehandelaar De Graaf en familie, waren bouwkundig in prima staat.

Populierenkap. Beeld vanaf de zijkant van 'Buitenlust'. Op de achtergrond, op de hoek van Harmonielaan 2, was het piepkleine winkeltje (bakkertje/kruidenier) van Ubels gevestigd. De producten zie je bij de ramen opgestapeld. Tot begin jaren zestig van de vorige eeuw had het (brood)winkeltje een belangrijke functie voor de wijk. Het was een flink stuk naar het centrum van Diemen om 's morgens vroeg vers brood te halen, bijvoorbeeld bij bakker Magrijn.

De sloop van boerderij 'Buitenlust' met op de achtergrond de Harmonielaan.

Niemand protesteerde tegen afbraak, die al begin 1970 door B&W besloten was en door de gemeenteraad werd bekrachtigd. Het waren twee kapitale panden met legio gebruiksmogelijkheden en de afbraak betekende kapitaalsvernietiging en verlies van geschiedenis van Diemen als mooi boerendorp. Jammer, maar dat was de toenmalige tijdgeest van bestuurders overal in Nederland. In Diemen was burgemeester Strumphler Tideman, gesteund door wethouders en de ambtenaren, de exponent van de tijdgeest.

Met de blik strak gericht op vernieuwing en meer woningen en industrie, zonder ook maar een moment te denken aan het behouden van het oude. Alles moest weg, alles moest nieuw. Van oud en nieuw door elkaar kon geen sprake zijn; laat staan van hergebruik van oude boerderijen voor nieuwe doeleinden.

Uitzicht vanaf de eerste flat aan de Rode Kruislaan richting Diemen-Noord. De linkerafbeelding met boerderij 'Buitenlust' en de rechterafbeelding na afbraak van deze boerderij. Duidelijk is de smalle Ouddiemerlaan ongeveer 100 meter na de overweg van het spoor te zien. Begin 1972 is begonnen met de aanleg van het treinstation Diemen wat ook zichtbaar is op de foto's.

De flat midden boven op de foto staat achteraan de Harmonielaan, tegen de ringspoordijk aan. De jeugd van Spoorzicht zag deze flat tot haar ergernis komen. Op die plaats was namelijk een speelveldje met speelrekken. Je kon er heerlijk voetballen, hutten bouwen en in bomen klimmen die rond het veld stonden. Ook de bewoners waren verontwaardigd. De flat paste totaal niet in de omgeving van de bebouwing van Spoorzicht. Het vreemde was, dat de flat er precies zo uitzag als de flats aan de Henri Dunantlaan. Wat was hier aan de hand? Had de bouwer rechten om deze flat op de Henri Dunantlaan te bouwen? Was daar geen plaats meer voorhanden? Werd de bouw daarom verplaatst naar de ruimte op de Harmonielaan?

Voor de bewoners van de bovenste etage was het toentertijd mooi wonen. Ze keken uit over het landelijke Diemen-Noord en het IJsselmeer. Tegenwoordig beneemt de A1 dat uitzicht en zit je bovendien wel heel dicht bij de verkeersdrukte en lawaai.

Het grondwerk voor de bebouwing van de nieuwe wijk 'Buitenlust'. De huizen aan de ventweg langs de Ouddiemerlaan waren dezelfde als die op het C.J. der Kinderenplein. Deze huizen zijn in de tachtiger jaren afgebroken om plaats te maken voor nieuwe, grotere woningen.

DE LAATSTE BEGRAFENIS OP ‘GEDENK TE STERVEN’

Bert Roest

Hieronder blikt Bert Roest terug op de laatste begrafenis op *Gedenk te sterven*. Alle afgebeelde foto’s zijn door Bert gemaakt.

Nog voor de zomer van 1971 besloot B&W van Diemen het gebied in het noorden van het dorp onder het zand te laten verdwijnen. Niets zou daarna meer herinneren aan het prachtige landelijk gebied aan de rand van het drukke Amsterdam. Weg ermee, die bijzondere Ouddiemerlaan met minimaal drie monumentale boerderijen. Weg met het oude kerkhofje *Gedenk te sterven*.

In het B&W-besluit was verwoord dat het kerkhof 20 jaar wettelijk met rust gelaten moest worden, daarna was de bestemming een plantsoentje. Dat was het toekomstige lot ergens op een industrieterrein. Ingekapseld tussen lelijke gebouwen en druk verkeer. Ik las dat in raadsstukken als jonge uitgever van de *Diemer Courant* ter voorbereiding van komende raadsvergaderingen.

In de zomer van 1972 was de Bond *Heemschut* uit Amsterdam op uitnodiging van de actiegroep *Behoud van Oud-Diemen* op bezoek op het kerkhof. Toen we rondliepen, deed de specialist van de Bond een greep met zijn meegebrachte schepje onder de heg rond het kerkhof. Hij pakte een steen – een overblijfsel van de oude *Mariakerk* – en zei: “Het fundament van de kerk dateert zeker uit de 12e eeuw en waarschijnlijk eerder”. Dat las hij af aan het formaat van de steen en de manier waarop die gebakken was.

Er zijn twee opvallende zaken bij het archeologisch onderzoek van *Gedenk te sterven* dat in 1990 begon. Dat was eigenlijk een jaar te vroeg. De laatste begrafenis was immers in 1971 en de afspraak was de grond tot 1991 onberoerd te laten. Een ander punt is dat in de publicatie na de restauratie van het kapelletje en de begraafplaats is vermeld dat ‘de schots en scheve grafstenen weer netjes op de plaats zijn gelegd’. Het is echter jammer dat de stenen willekeurig zijn neergelegd. Het was juister geweest de stenen op precies dezelfde plaats terug te plaatsen. ➔

Dit was het beeld dat vele oudere Diemenaren op het netvlies zal staan. De begraafplaats omzoomd door mooie bomen in een idyllisch landschap bij de overblijfselen van het dorpje Oud-Diemen.

Het was in het licht van de toekomstvisie van B&W nogal bijzonder, dat in oktober 1971 de begrafenis plaatsvond op ‘Gedenk te sterven’ in Oud-Diemen. Reden voor mij om – eigenlijk geheel ongepast – in de buurt klaar te staan met mijn fototoestel om dit vast te leggen. Op de onderste foto nabestaanden en goede vrienden bij de teraardebestelling van de overledene, de heer Magrijn.

De begrafenis was traditioneel én had als bijzonderheid, dat de nabestaanden de kist van de overledene drie maal rond de begraafplaats droegen. Een oud ritueel om mogelijke boze geesten in verwarring te brengen, dan wel te verjagen. Op de achtergrond de kist, die binnen gedragen is voor deze rondgang.

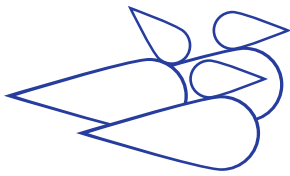
Dat gekozen is voor deze begrafenis op 'Gedenk te sterven' is opmerkelijk. Het was immers bekend dat het plan was de begraafplaats binnen afzienbare tijd te ruimen. Op de foto het gedolven graf voordat de begrafenis plaatsvond.

Zo zag de begraafplaats er in 1971 uit. Na de restauratie is hier te weinig van overgebleven. Dit deel van Diemen is historisch erfgoed!

Familie en nabestaanden verlaten het kerkhofje na de allerlaatste begrafenis in 1971. Het beeld is bijzonder: het straatje op de achtergrond van de oude bebouwing, die door onachtzaamheid in sterk vervallen staat verkeert.

PRIKBORD

HISTORISCHE KRING DIEMEN 1991-2016

Dit jaar bestaat de *Historische Kring Diemen* 25 jaar. Dat zullen we zeker niet ongemerkt voorbij laten gaan. De voorbereidingen voor de viering zijn al in volle gang. Een tipje van de sluier kunnen we wel al oplichten: op 15 maart zal de officiële viering van de verjaardag van de *HKD* in beperkte kring plaatsvinden; in september zal een publieksviering in en rondom de Ouddiemerlaan – de as van Diemen – worden gehouden. Met leuke rondleidingen, open-huisbezoeken en originele verrassingen. We zijn nog op zoek naar vrijwilligers, die hand- en spandiensten willen verrichten in de verschillende fasen van de organisatie. Vele handen maken licht werk!

Wie wil, kan zich aanmelden bij de *Historische Kring*: info@historishekringdiemen.nl, of een brief sturen naar de secretaris van de *HKD*: J. Texier, Rietzangerweg 104, 1111 VN Diemen. Vermeld daarbij uw naam, adres en telefoonnummer; graag ook onder vermelding van: *Meewerken aan HKD25*. Dan nemen wij spoedig daarna contact met u op. Wij hopen op grote belangstelling, want de *Historische Kring* en Diemen zijn het waard!

FEESTELIJKE HERINNERINGSGESCHENKEN

In het kader van de viering van het 25-jarig bestaan van de *Historische Kring Diemen* kunnen diverse aandenkens bij ons worden besteld – zie de onderstaande foto's. Een placemat met uniek fotomateriaal van Diemen, een verjaardagskalender met memorabele momenten uit Diemens geschiedenis en een speciale *HKD*-postzegel. Leuk om te hebben of te gebruiken, maar vanzelfsprekend ook leuk om iemand cadeau te doen!

Wie interesse heeft in een of meer placemats (à € 5,00), een of meer verjaardagskalenders (à € 15,00) of een of meer postzegelvelletjes met 10 geldige zegels (à € 10,00), kan die als volgt bestellen: stuur een e-mail naar: haentjes@planet.nl of een brief naar John Haen, H. Dunantlaan 39, 1111 ZH Diemen. Zet uw naam, adres, plaatsnaam en telefoonnummer bij de bestelling. Vermeld vervolgens het aantal en welk(e) product(en) u wilt ontvangen en bereken het totaalbedrag van uw bestelling.

Maak dit bedrag over op rekeningnummer IBAN: NL45 RABO 0306689189 ten name van *J.E.M. Haen, te Diemen* onder vermelding van: *Herinneringsgeschenken*.

U kunt drie weken daarna uw bestelling ophalen bij de *Historische Kring Diemen* in gebouw *De Schakel*: maandagochtend van 9.30 - 12.00 uur.

Detail uit "Kaarte van alle de Dijkpligtige en eenige Waalpligtige Landen Behorende onder het Hoogheemraadschap van den Zeeburg en Diemerdyk" van Jan Wandelaar uit 1754 (collectie Historisch Archief van Waterschap Amstel, Gooi en Vecht, Amsterdam, archiefnummer 010028).